Adres polskich Ormian dla abp. Józefa Teodorowicza

2021

Drodzy Odbiorcy czternastej już edycji kalendarza Fundacji Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich...

Rok 2020 był dla wszystkich czasem trudnym, wymagającym pewnych korekt zamiarów i pomysłów. Tak stało się również z tematem naszego kalendarza, który musieliśmy dostosować do tej wyjątkowej sytuacji.

Mam nadzieję, że nasza propozycja zadowoli wszystkich odbiorców. Sięgnęliśmy do zasobów Archiwum Polskich Ormian i po raz pierwszy prezentujemy w wersji drukowanej ***bezcenny, unikatowy adres dziękczynny z roku 1937, wystosowany do arcybiskupa Józefa Teofila Teodorowicza dla uczczenia jego 50. rocznicy święceń kapłańskich i 25. rocznicy otrzymania sakry biskupiej.***

Okładkę i dwie pierwsze strony, wykonane na pergaminie, iluminowała ***Irena Stefanowicz-Smodlibowska****, a ilustracje – akwarele z widokami kościołów ormiańskich, są autorstwa* ***Stanisława Bisanza.*** *Na dołączonych kartach podpisali się parafianie ormiańskich parafii Lwowa, Brzeżan, Czerniowiec, Horodenki, Kut, Łyśca, Stanisławowa, Śniatyna i Tyśmienicy. Dla aktualnych odbiorców jest to niezwykły dokument – w kalendarzu, z powodu oczywistych ograniczeń, pokazujemy tylko fragmenty, natomiast pod adresem APO (http://www.archiwum.ormianie.pl/archiwuma.php?ida=19&id=70357&ik=1) mogą Państwo szukać podpisów własnych przodków.*

Dear Friends, recipients of the 14th edition of the Foundation of Culture and Heritage of Polish Armenians calendar

Year 2020 was a difficult time for everyone, requiring some adjustments of intentions and ideas. This was also the case with the topics of our calendar which we had to adapt to this unique situation.

I hope that our proposal will satisfy all recipients. We decided to use the resources of the Polish Armenians archives. For the first time we present in the printed version priceless, ***unique Address of thanks of 1937, to the Archbishop Jozef Teofil Teodorowicz to commemorate 50th anniversary of his holy orders and 25th anniversary of receiving by him Episcopal consecration****.*

The cover and the first two pages made on parchment are illuminated by ***Irena Stefanowicz-Smodlibowska,*** *and the illustrations – watercolors with views of Armenian churches are by* ***Stanisław Bisanz****. The parishioners of Armenian parishes of Lviv, Brzezany, Czerniowce, Horodenka, Kuty, Lysiec, Stanislawow, Sniatyn and Tysmienica signed the attached cards.*

It is an amazing document for recipients. In the calendar due to obvious limitations we present its fragments only, but under the address of Polish Armenians Archives (http://www.archiwum.ormianie.pl/archiwuma.php?ida=19&id=70357&ik=1) you may look for signatures of your ancestors.

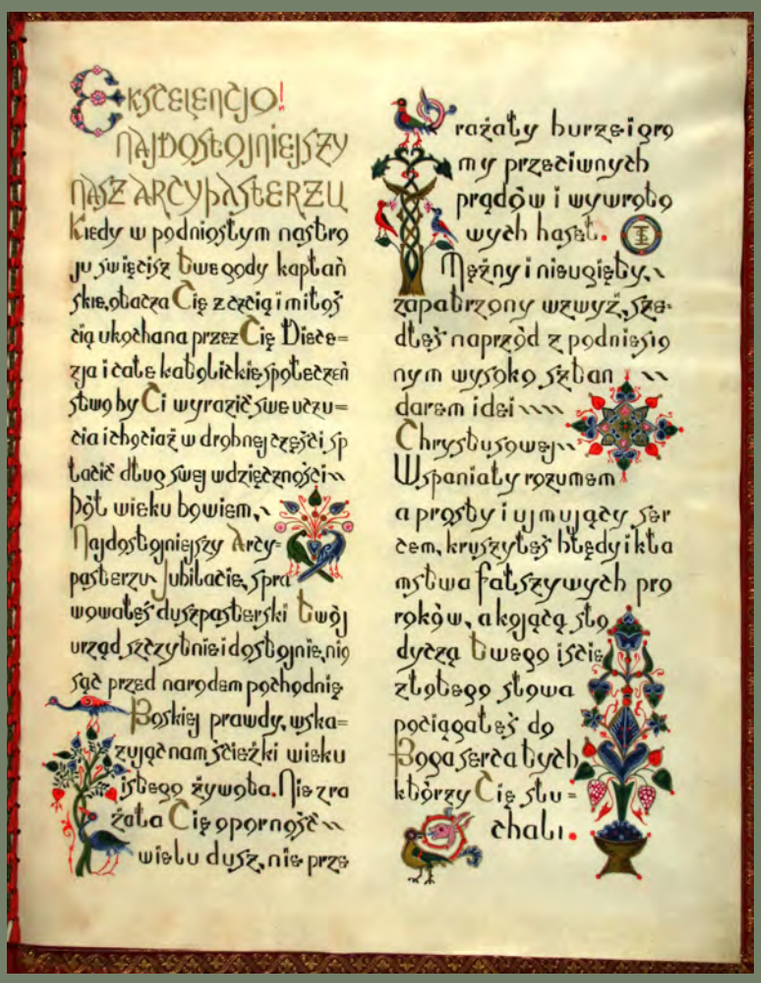

Ekscelencjo!
Najdostojniejszy
Nasz Arcypasterzu
Kiedy w podniosłym nastroju święcisz twe gody kapłańskie, obacza Cię z czcią i miłością ukochana przez Cię Diecezja i całe katolickie społeczeństwo by Ci wyrazić swe uczucia i chociaż w drobnej części spłacić dług swej wdzięczności.
Pół wieku bowiem,
Najdostojniejszy Arcypasterzu Jubilacie, sprawowałeś duszpasterski twój urząd szczytnie i dostojnie, nigdy przed narodem pochodnią Boskiej prawdy, wskazując nam ścieżki wiekuistego żywota. Nie zrażała Cię oporność wielu dusz, nie przerażały burze i gromy przeciwnych prądów i wywrotowych haseł.
Mężny i nieugięty, zapatrzony wzwyż, szedłeś naprzód z podniesionym wysoko sztandarem idei Chrystusowej.
Wspaniały rozumem a prosty i ujmujący sercem, kruszyłeś błędy i kłamstwa fałszywych proroków, a kojącą stodyczą twego ducha z twego słowa pociągałeś do Boga serca tych którzy Cię słuchali.

Z tych słów spływało na nich żywe światło, pokrzepienie i otucha. Któż zliczy tych wszystkich, których dźwignąłeś z upadku, utwierdziłeś w cnocie, którym ukazałeś światłą drogę świętości!
Gdy dziś po latach pięćdziesięciu owocnej twojej pracy stajesz przed nami w aureoli zasługi chylimy przed Tobą czoła nasze z winnym hołdem czci i wdzięczności a przed tronem Dawcy wszelkiego dobra zanosimy gorące modły, by Ci użyczył sił i zdrowia w najdłuższe lata i błogosławił nadal zbożnym trudom, podejmowanym ku Jego chwale.
ՀՐՏ ՏԷՐԹԵՆԵՐՈՒ
Diecezjanie
Lwów, dnia 29 maja 1937

January STYCZEŃ 2021

tydzień Week	poniedziałek Monday	wtorek Tuesday	środa Wednesday	czwartek Thursday	piątek Friday	sobota Saturday	niedziela Sunday
53	28	29	30	31	1 Nowy Rok; Mieczysława Anwanakoczutian Tiaryn (orm. Nadania Imienia Jezus)	2 Bazylego, Grzegorza	3 Genowefy, Danuty
1	4 Anieli, Eugeniusza	5 Szymona, Edwarda	6 Objawienie Pańskie i Chrzest Astwacahajtnutiun jew Mykyrtutiuna	7 Lucjana, Rajmunda Or Mereloc (orm. Dzień Zaduszny)	8 Seweryna, Mścisława	9 Marcjanny, Julianny	10 Wilhelma, Jana
2	11 Honoraty, Zenona	12 Arkadiusza, Czesława	13 Weroniki, Bogumiły	14 Feliksa, Hilarego	15 Izydora, Pawła	16 Marcelego, Włodzimierza	17 Antoniego, Jana
3	18 Piotra, Małgorzaty	19 Mariusza, Henryka	20 Fabiana, Sebastiana	21 Agnieszki, Jarosława	22 Wincentego, Anastazji	23 Rajmunda, Marii	24 Felicji, Tymoteusza
4	25 Pawła, Miłosza	26 Polikarpa, Pauli	27 Jana, Przybysława	28 Juliana, Walerego	29 Franciszka, Zdzisława	30 Macieja, Martyny Surp Sarkis (orm. św. Sergiusza) patrona młodzieży, zakochanych	31 Ludwika, Marceliny

Ekscelencjo!

Najdostojniejszy Nasz Arcypasterzu

Kiedy w podniosłym nastroju święcisz Twe gody kapłańskie, otacza Cię z czcią i miłością ukochana przez Cię Diecezja i całe katolickie społeczeństwo, by Ci wyrazić swe uczucia i chociaż w drobnej części spłacić dług swej wdzięczności. Pół wieku bowiem, Najdostojniejszy Arcypasterzu Jubilacie, sprawowałeś duszpasterski Twój urząd szczytnie i dostojnie, niosąc przed narodem pochodnię Boskiej prawdy, wskazując nam ścieżki wiekuistego żywota. Nie zrażała Cię oporność wielu dusz, nie przerażały burze i gromy przeciwnych prądów i wywrotowych haseł. Mężny i nieugięty, zapatrzony wzwyż, szedłeś naprzód z podniesionym wysoko sztandarem idei Chrystusowej. Wspaniały rozumem a prosty i ujmujący sercem, kruszyłeś błędy i kłamstwa fałszywych proroków, a kojącą słodyczą Twego iście złotego słowa pociągałeś do Boga serca tych którzy Cię słuchali.

Z tych słów spływało na nich ożywcze światło, pokrzepienie i otucha. Któż zliczy tych wszystkich, których dźwignąłeś z upadku, utwierdziłeś w cnocie, którym ukazałeś świetlaną drogę świętości! Gdy dziś po latach pięćdziesięciu owocnej Twojej pracy stajesz przed nami w aureoli zasług chylimy przed Tobą czoła nasze z winnym hołdem czci i wdzięczności a przez tron Dawcy wszelakiego dobra zanosimy gorące modły, by Ci użyczył sił i zdrowia w najdłuższe lata i błogosławił nadal zbożnym trudom, podejmowanym ku Jego chwale.

Djecezjanie

Lwów, dnia 29 maja 1937

Your Excellency,

Most Worthy Our Archpaster,

When You celebrate your priestly vows in a sublime mood, You are surrounded with reverence and love by your beloved diocese and the whole Catholic society. They express to you their feelings and at least partially wish to repay to you the debt of their gratitude.

Most eminent, Archpaster, Jubilarian, In the half of a century You have hold your pastoral office with nobility and honor, carrying the torches of God's truth to the nation, showing us the paths of eternal life. You did not become discouraged by the resistance of many souls. You were not horrified by the storms and thunders of opposing currents and subversive slogans. Valiant and undaunted looking up high You walked on with the high banner of Christ's idea. With a magnificent mind and a simple and endearing heart you crushed the errors and lies of false prophets and through your soothing sweetness of your golden word you attracted to God the hearts of those who listened to You.

Through these words they were receiving vivifying light, comfort and courage. Who will bring together all those You have risen from the fall, strengthened in virtue and to whom You have shown the shining path of holiness.

When today, after 50 years of your fruitful work, You stand before us in a halo of merit, we bow our heads to you with due respect and gratitude. Through the throne of the giver of all kinds of good, we pray fervently to grant you strength and health for the longest years and to bless Your godly hardships undertaken for his glory.

Diocesans

Lviv, 29th of May 1937

Ilustracje:
Tekst skierowany do Arcybiskupa, pierwsze strony Adresu jubileuszowego

Pictures:
Text of the diocesans thanksgiving opening the album of the jubilee address

February LUTY 2021

tydzień Week	poniedziałek Monday	wtorek Tuesday	środa Wednesday	czwartek Thursday	piątek Friday	sobota Saturday	niedziela Sunday
5	**1** Ignacego, Brygidy	**2** Ofiarowanie Pańskie Marii, Mirosława	**3** Błażeja, Oskara	**4** Andrzeja, Witosława	**5** Agaty, Adelajdy	**6** Doroty, Tytusa	**7** Romualda, Ryszarda
6	**8** Jana, Piotra	**9** Apolonii, Cyryla	**10** Jacka, Scholastyki	**11** Dezyderego, Lucjana	**12** Modesta, Eulalii	**13** Katarzyny, Grzegorza	**14** Walentego, Zenona Bun Barekentan (orm. I Niedz. Wielkiego Postu)
7	**15** Józefa, Faustyna Or Mochroc (orm. Poniedz. Popielcowy)	**16** Julianny, Danuty	**17** Środa Popielcowa Donata, Juliana	**18** Konstancji, Symeona	**19** Konrada, Marcelego	**20** Leona, Eustachego	**21** Feliksa, Eleonory
8	**22** Marty, Małgorzaty	**23** Izabeli, Damiana	**24** Macieja, Sergiusza	**25** Wiktora, Cezarego	**26** Aleksandra, Mirosława	**27** Gabriela, Wiktora (łac.) wspomnienie św. Grzegorza z Nareku	**28** Makarego, Romana
9	1	2	3	4	5	6	7

Po śmierci abp. Izaaka Mikołaja Isakowicza, 30 maja 1901 r. ks. Józef Teofil Teodorowicz został wybrany przez duchowieństwo lwowskiej diecezji ormiańsko-katolickiej na nowego arcybiskupa. W październiku tego roku uzyskał nominację od cesarza Franciszka Józefa. 16 grudnia 1901 r. papież Leon XIII uroczyście ogłosił powołanie nowego arcybiskupa, a 2 lutego następnego roku nominat otrzymał we Lwowie sakrę biskupią z rąk kardynała Jana Puzyny, przy udziale arcybiskupów lwowskich: Józefa Bilczewskiego (obrządku łacińskiego) oraz Andrzeja Szeptyckiego (obrządku greckiego).

After the death of Archbishop Izaak Mikolaj Isakowicz, on May 30, 1901 Father Jozef Teofil Teodorowicz was elected by the clergy of the Lviv Armenian Catholic diocese as the new Archbishop. He received a nomination from Emperor Franz Josef in October of that year. On December 16, 1901, Pope Leo XIII solemnly announced the appointment of a new archbishop. Then on February 2 of the following year, the nominee was collated as an archbishop by Cardinal Jan Puzyna, with the participation of the archbishops of Lviv; Józef Bilczewski (Latin rite) and Andrzej Szeptycki (Greek rite).

Ilustracje:

- Błogosławieństwo dla księdza Józefa Teodorowicza. Pergamin, oryginał, bulla ołowiana z napisem LEO PAPA XIII przywieszona na jedwabnym sznurku. 17 stycznia 1901 r.
- Arcybiskup Józef Teodorowicz podczas wygłaszania odczytu. Ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego, autor rozbarwienia fotografii – Mirosław Szponar

Pictures:

- Blessing for Father Józef Teodorowicz. Parchment, original, lead bull with the inscription LEO PAPA XIII hung on a silk string. January 17, 1901
- Archbishop Jozef Teodorowicz during the lecture. From the collection of the National Digital Archives, autor of coloring of photograph – Miroslaw Szponar

KOŚCIÓŁ ORM.-KAT. W BRZEŻANACH

March MARZEC 2021

tydzień Week	poniedziałek Monday	wtorek Tuesday	środa Wednesday	czwartek Thursday	piątek Friday	sobota Saturday	niedziela Sunday
9	**1** Albina, Antoniny	**2** Pawła, Heleny	**3** Kunegundy, Tycjana	**4** Kazimierza, Łucji	**5** Wacława, Bogumiła	**6** Wiktora, Róży	**7** Tomasza, Pawła
10	**8** Beaty, Wincentego	**9** Franciszki, Katarzyny	**10** Makarego, Cypriana	**11** Konstantego, Benedykta	**12** Grzegorza, Bernarda	**13** Krystyny, Bożeny	**14** Leona, Matyldy
11	**15** Klemensa, Longina	**16** Hilarego, Izabeli	**17** Patryka, Zbigniewa	**18** Cyryla, Edwarda	**19** Józefa, Bogdana	**20** Anatola, Klaudi (orm. wejście do lochu św. Grzegorza Oświeciciela)	**21** Benedykta, Lubomira
12	**22** Bogusława, Katarzyny	**23** Pelagii, Feliksa	**24** Gabriela, Marka	**25** Zwiastowanie NMP Awetman Marii, Ireneusza	**26** Emanuela, Teodora	**27** Lidii, Ernesta Ghazaru Harutian (orm. Wskrzeszenie Łazarza)	**28** Niedziela Palmowa Cachkazart Jana, Sykstusa
13	**29** Wiktora, Eustachego	**30** Dobromira, Anieli	**31** Gwidona, Balbiny	1	2	3	4

Najstarsze ślady Ormian w Brzeżanach pochodzą z lat 80. XVII w. W 1710 r. niedaleko rynku erygowano drewnianą świątynię ormiańską ufundowaną przez właściciela miasta – Mikołaja Sieniawskiego. Murowany kościół pw. św. Marii Pocieszycielki wzniesiono w 1764 r. Niewielka parafia liczyła niespełna 200 wiernych. W 1828 r. nowy administrator ormiański ks. Grzegorz Dawidowicz przeprowadził remont generalny świątyni. Nowy kościół został konsekrowany pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny. W latach 1890–1897 administratorem i proboszczem świątyni został ks. Józef Teofil Teodorowicz, późniejszy arcybiskup lwowski. Ostatnim administratorem parafii w Brzeżanach był ks. Kazimierz Romaszkan, aresztowany w 1945 r. przez NKWD i wysłany do łagru. Zwolniony w 1955 r., wyjechał do Polski.

Jednonawowy kościół, z prezbiterium skierowanym na zachód (wyjątek wśród kościołów ormiańskich), zbudowano z piaskowca i cegły. Wnętrze zostało pokryte polichromią z wątkiem bloków kamiennych, imitującym budowle sakralne Armenii, oraz malowidłami przedstawiającymi świętych duchownych i męczenników unoszących się wśród chmur. Pod oknami nawy i prezbiterium rozmieszczono stiukowe płaskorzeźby świętych ujęte w stylizowane bogate ramy. Na kościelnej parceli wybudowano plebanię oraz dzwonnicę. Po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. kościół uznano oficjalnie za zabytek sztuki. W 1928 r. zakupiono nowe okna i siedem witraży wg projektu malarza Jana Piaseckiego z Poznania. Na fasadzie zachował się do dzisiaj fragment malowidła za sceną Niepokalanego Poczęcia NMP autorstwa późniejszego marszałka Edwarda Rydza-Śmigłego, absolwenta krakowskiej ASP.

Kościół zamknięto dla wiernych w 1946 r.; w budynku znajdowały się magazyny i dom kołchoźnika. W 1992 r. przekazano go Ukraińskiej Cerkwi Prawosławnej. Zabytkowe wnętrze uległo wówczas prawie całkowitemu zniszczeniu, oszczędzono jedynie wizerunek św. Mikołaja. Wyrządzone szkody były przyczyną odebrania świątyni użytkownikom i budynek przekazano sąsiedniej Cerkwi greckokatolickiej.

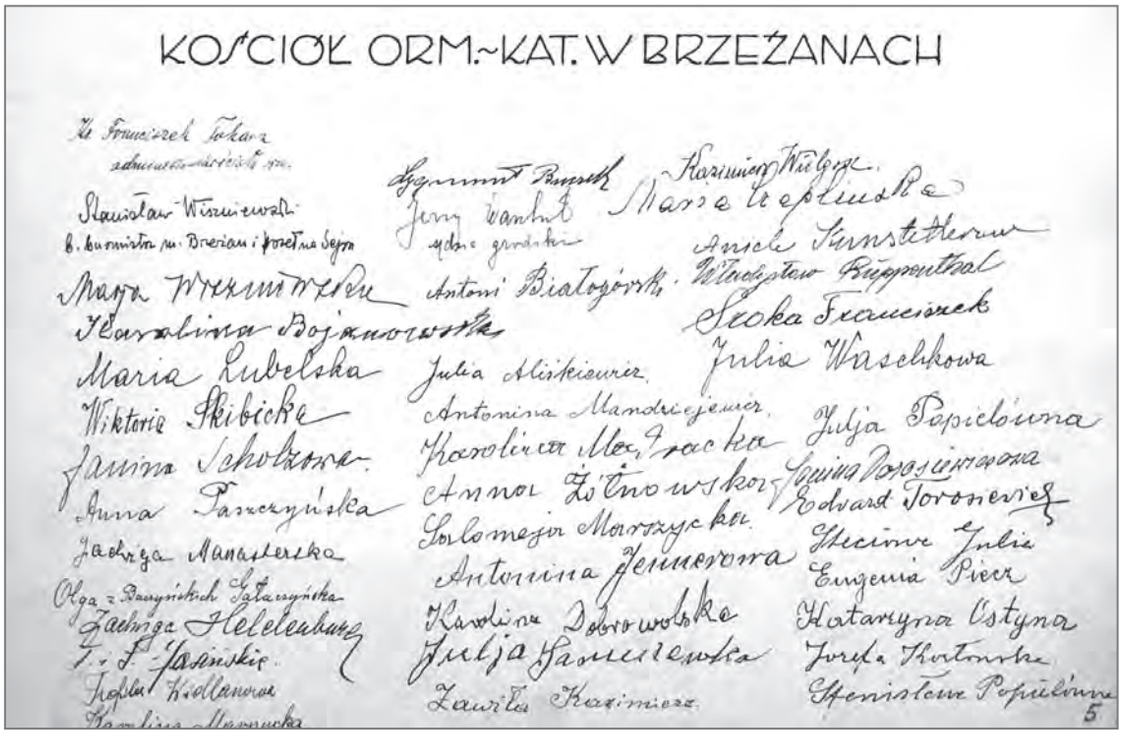
KOŚCIÓŁ ORM.-KAT. W BRZEŻANACH

The oldest traces of Armenians in Brzezany come from 1780s. In 1710 a wooden Armenian temple, founded by the town's owner Mikolaj Sieniawski was erected near the market square. A brick church dedicated to Saint Mary the Comforter was erected in 1764. A small parish had 200 believers. The new Armenian administrator priest Grzegorz Dawidowicz carried out a general renovation of the temple in 1828. The new church was consecrated under the invocation of the Immaculate Conception of the Blessed Virgin Mary. In the years 1890-97 the administrator and parson of the temple was priest Jozef Teofil Teodorowicz ,future archbishop of Lviv. The last administrator of the parish was priest Kazimierz Romaszkan. He was arrested in 1945 by NKWD and sent to the lager camp. Released in 1955 he left for Poland.

A single-nave church with a chancel facing west (This constitutes an exception among Armenian churches) was built of sandstone and brick. he interior is covered with polychrome with a thread of stone blocks imitating the religious buildings of Armenia and paintings of saints clergy and martyrs floating among the clouds.

Under the nave and presbytery windows there are stucco bas-reliefs of saints in stylized rich frames. A presbytery and bell-towers were built on the parish plot.

After regaining independence in 1918 the church was officially declared as an art monument. In 1928 new windows and seven stained glass windows according to the design of painter Jan Piasecki from Poznan were purchased. A fragment of a painting from the scene of the Immaculate Conception of the Blessed Virgin Mary by the later marshal Edward Rydz Smigly, a graduate of the Krakow Academy of Fine Arts, has survived to this day on the façade.

The church was closed to believers in 1946. There were warehouses and house of colchoznik in the building. In 1992 it was handed over to the Ukrainian Orthodox Church. The historic interior was then almost completely destroyed. The image of St. Nicholas was spared only. The damage caused was the reason why the temple was taken away from its users and the building was handed over to the neighboring Greek Catholic church.

April KWIECIEŃ 2021

tydzień Week	poniedziałek Monday	wtorek Tuesday	środa Wednesday	czwartek Thursday	piątek Friday	sobota Saturday	niedziela Sunday
13	29	30	31	1 Wielki Czwartek Teodora, Grażyny	2 Wielki Piątek Franciszka, Urbana	3 Wielka Sobota Ryszarda, Pankracego	4 Wielkanoc Surp Zatik Benedykta, Izydora
14	5 Poniedziałek Wielkanocny Or Mereloc (orm. Dzień Zaduszny)	6 Celestyna, Wilhelma	7 Donata, Rufina	8 Cezaryny, Dionizego	9 Mai, Marii	10 Michała, Apoloniusza	11 Święto Bożego Miłosierdzia Astwacajin Woghormutian (orm. Nowa Niedziela)
15	12 Damiana, Juliusza	13 Przemysława, Idy	14 Justyny, Walerego	15 Anastazji, Bazylego	16 Benedykta, Julii	17 Roberta, Rudolfa	18 Bogusławy, Apoloniusza
16	29 Tymona, Leona	20 Agnieszki, Czesława	21 Anzelma, Bartosza	22 Łukasza, Leona	23 Wojciecha, Jerzego	24 DZIEŃ PAMIĘCI OFIAR LUDOBÓJSTWA ORMIAN Hiszatak Nahatakac Azgis Hajoc	25 Jarosława, Marka
17	26 Marii, Marzeny	27 Zyty, Teofila	28 Pawła, Marka	29 Piotra, Bogusława	30 Katarzyny, Mariana	1	2

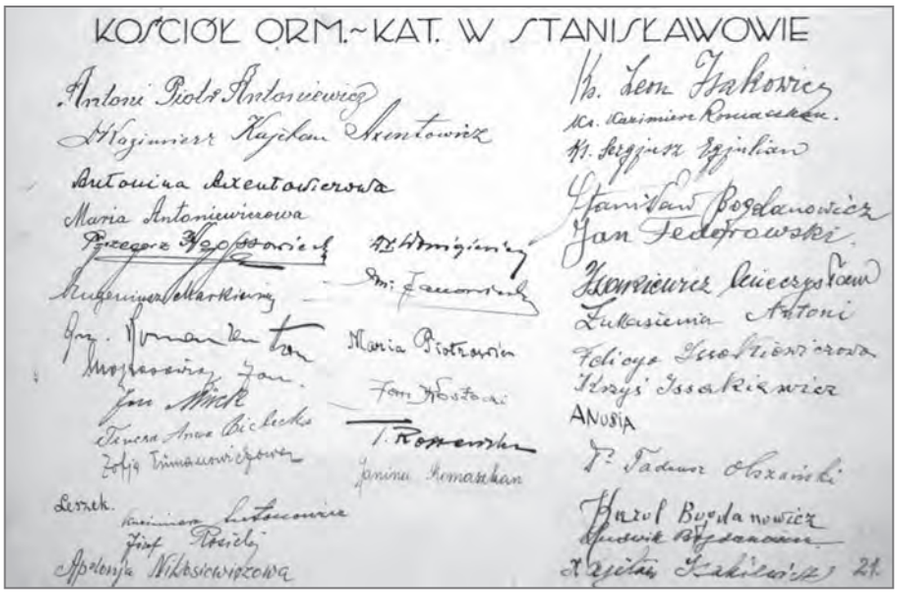

Pierwsza parafia i pierwsza drewniana świątynia ormiańska w Stanisławowie powstała w latach 60. XVII stulecia. 28 maja 1743 r. położono kamień węgielny pod budowę nowego murowanego kościoła. Prace budowlane, finansowane ze składek parafialnych oraz dotacji właściciela miasta – hetmana Józefa Potockiego, trwały prawie 20 lat. Nowy kościół pw. Niepokalanego Poczęcia NMP utrzymany był w stylu późnego baroku włoskiego. Zbudowany jest na planie krzyża łacińskiego. Prezbiterium otaczają przybudówki, a transept jest tylko nieznacznie wysunięty w stosunku do nawy z przylegającymi do niej czterema kaplicami bocznymi. Fasadę flankują dwie cylindryczne wieże. Wnętrze zdobią freski Jana Soleckiego oraz wspaniały wystrój rzeźbiarski. W XIX w. stało tam 11 ołtarzy. Do 1946 r. na ścianie nad ołtarzem głównym zawieszony był cudownym obraz Matki Boskiej Łaskawej.

Po pożarze w 1869 r. kościół został odbudowany, jednak nie udało się przywrócić świątyni barokowego wyglądu sprzed pożogi. I wojna światowa przyniosła kolejne poważne zniszczenia. Kompleksową restaurację świątyni nadzorował proboszcz ks. Franciszek Komusiewicz. Odnowiono zabytkowe wyposażenie, uzupełniając wystrój nowymi elementami, zakupiono trzy nowe dzwony. Zabezpieczono także księgozbiór, zawierający cenne starodruki i rękopisy.

W 1946 r. ostatni proboszcz stanisławowski ks. Kazimierz Filipiak przywiózł do Polski część wyposażenia kościoła. Cudowny wizerunek Matki Boskiej Łaskawej znajduje się obecnie w kościele św. Piotra i Pawła w Gdańsku. Archiwalia i biblioteka oraz ocalałe obrazy i zabytki muzealne znajdują pod opieką Fundacji Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich.

W 1808 r. w parafii odnotowano 434 dusz, przed II wojną liczba wiernych zmalała do niespełna 200. Choć parafia była nieliczna, stanowiła prężny ośrodek religijny, a przed koronowanym w 1937 r. obrazem Matki Boskiej gromadzili się wierni wszystkich obrządków katolickich.

Budynek kościoła ormiańskiego w Stanisławowie należy obecnie do Ukraińskiej Autokefalicznej Cerkwi Prawosławnej i mimo że zatracił swój dawny charakter, warto go odwiedzić i podziwiać stojące nadal we wnętrzu drewniane figury – arcydzieła rzeźbiarskie nieznanego XVIII-wiecznego snycerza. *Księga cudów*, której spisywanie rozpoczął w 1742 r. proboszcz ks. Jakub Manugiewicz, szczęśliwie ocalała i znajduje się obecnie w zbiorach Fundacji.

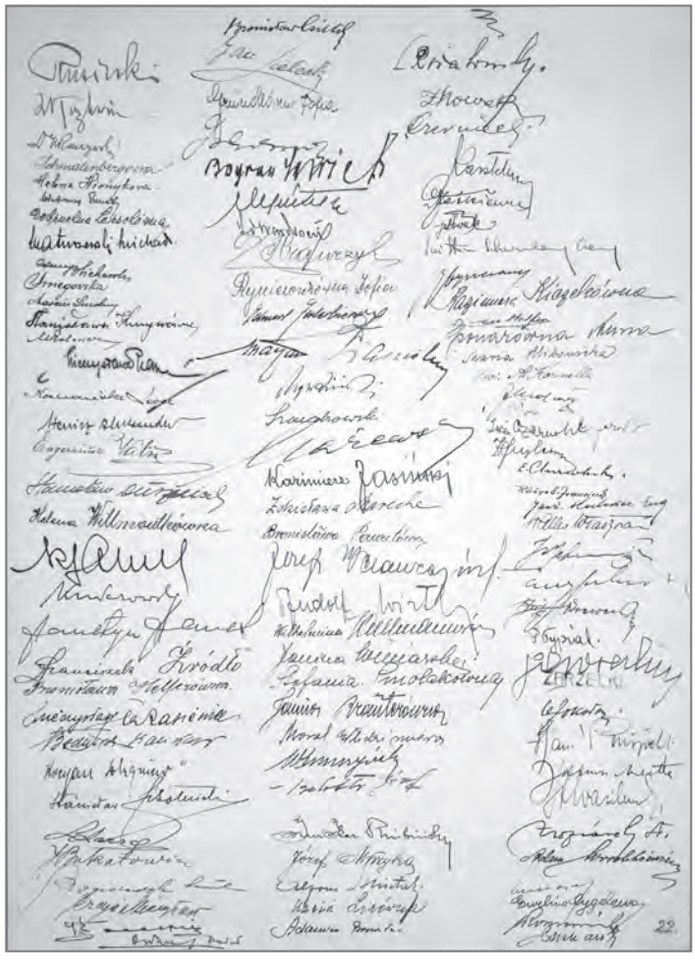

The first parish and the first wooden Armenian temple in Stanisławów were established in the 60s of the 17th century. On May 28, 1743, a stone was laid for the construction of a new brick church. The construction works financed by the parish fees and the donation of the city owner, Hetman Jozef Potocki, lasted almost 20 years. The new church of the Immaculate Conception of the Blessed Virgin Mary was in the style of the late Italian Baroque. It is built on the plan of a Latin cross. The chancel is surrounded by annexes, and the transept is only slightly extended in relation to the nave with adjoining side chapels. The facade is flanked by two cylindrical towers. The interior is decorated with frescoes by Jan Solecki and magnificent sculptures. In the 19th century, 11 altars stood there. Until 1946, a miraculous painting of Our Lady of Graces was hung on the wall above the altar.

After the fire in 1869, the church was rebuilt, but it was not possible to restore the temple to its baroque appearance from before the conflagration. The First World War brought further serious damage. The comprehensive renovation of the temple was supervised by priest Franciszek Komusiewicz.

The antique furnishings were renovated, supplementing the interior with new elements. Three new bells were purchased. A book collection containing valuable old prints and manuscripts was also secured.

In 1946, the last parson of Stanisławów, priest Kazimierz Filipiak, brought to Poland a part of the church furnishings. The miraculous image of Our Lady of Graces can be found in the church of Saint Peter and Paul in Gdańsk. Archives and the library, as well as surviving paintings and museum relics are under the care of the Foundation for Culture and Heritage of Polish Armenians.

In 1808, 434 souls were recorded in the parish. Before World War II their number decreased to less than 200. Although the parish was small, it was considered as a great religious center and the faithful of all Catholic rites gathered in front of the image of the Virgin Mary, crowned in 1937.

The building of the Armenian Church in Stanisławów currently belongs to the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church and although it has lost its former character, it is worth visiting it and admiring the wooden figures standing in the interior - the masterpiece of sculpturing by an unknown 17th-century woodcarver.

The Book of Miracles, writing of which was started in 1742 by the parish priest, Father Jakub Manugiewicz, luckily survived and is now in the Foundation's collection.

May MAJ 2021

tydzień Week	poniedziałek Monday	wtorek Tuesday	środa Wednesday	czwartek Thursday	piątek Friday	sobota Saturday	niedziela Sunday
17	26	27	28	29	30	**1** Święto Pracy Józefa, Filipa	**2** Dzień Flagi RP Zygmunta, Anastazego
18	**3** Święto Konstytucji 3 Maja NMP Królowej Polski Marii, Piotra	**4** Floriana, Moniki	**5** Ireny, Waldemara	**6** Judyty, Juranda	**7** Gustawy, Ludmiły	**8** Stanisława, Eryka	**9** Grzegorza, Bożydara
19	**10** Antoniego, Izydora	**11** Franciszka, Ignacego	**12** Pankracego, Dominika	**13** Serwacego, Ofelii Hambarcum (orm. Wniebowstąpienie)	**14** Bonifacego, Dobiesława	**15** Zofii, Izydora	**16** Wniebowstąpienie (orm. II Niedziela Palmowa) Andrzeja, Adama
20	**17** Weroniki, Sławomira	**18** Aleksandry, Feliksa	**19** Piotra, Mikołaja	**20** Krystyny, Bernarda	**21** Wiktora, Tymoteusza	**22** Heleny, Julii	**23** Zesłanie Ducha Świętego Hokegalust Iwony, Michała
21/22	**24** Joanny, Zuzanny **31** Surp Hripsime (orm. św. Rypsymy)	**25** Grzegorza, Magdy	**26** Pauliny, Eweliny	**27** Jana, Juliusza	**28** Augustyna, Jaromira ŚWIĘTO REP. ARMENII I FLAGI NARODOWEJ	**29** Marii, Magdaleny	**30** Świętej Trójcy Surp Jerrortutian Feliksa, Ferdynanda

Koronacja Cudownego Obrazu Matki Boskiej Łaskawej ze stanisławowskiego kościoła ormiańskiego odbyła się 30 maja 1937 r. w obecności tłumu wiernych różnych obrządków katolickich, licznych dostojników duchownych, z prymasem Augustem Hlondem, oraz przedstawicieli władz cywilnych i wojskowych.

Obraz autorstwa nieznanego z nazwiska malarza o imieniu Daniel jest kopią wizerunku jasnogórskiego i trafił do świątyni w 1742 r. Przyniósł go ówczesny sekretarz gminy ormiańskiej w Stanisławowie Donig po tym, gdy został cudownie uzdrowiony za jego sprawą, a na płótnie pojawiły się łzy Maryjne. Odtąd przed płaczącym wizerunkiem Maryi z Dzieciątkiem zbierali się liczni wierni, a proboszcz ks. Jakub Manugiewicz rozpoczął spisywanie cudów i łask, które na nich spływały dzięki modlitwom przed ormiańskim obrazem. Tzw. *Księga cudów* znajduje się obecnie w zbiorach Fundacji.

W okresie międzywojennym starania o koronację wizerunku podjął ówczesny proboszcz stanisławowski ks. Franciszek Komusiewicz, który niestety zmarł w 1936 r., niespełna rok przed planowaną uroczystością. Historia obrazu, jego kult oraz poświadczone łaski i cuda pozwoliły na uzyskanie papieskiej akceptacji i stosownego dekretu koronacyjnego. Nałożenia koron na wizerunek dokonał arcybiskup Józef Teofil Teodorowicz. Przygotowana z niezwykłym rozmachem ceremonia była pięćdziesiątą taką uroczystością w Polsce, pierwszą w Kościele ormiańskim i jedną z najwspanialszych na przestrzeni dziejów. Ocalony z pożogi wojennej wizerunek gromadzi obecnie wiernych i pielgrzymów w Sanktuarium Matki Boskiej Łaskawej w kościele św. Piotra i Pawła w Gdańsku.

The coronation of the Miraculous Image of Our Lady of Graces from the Stanisławów Armenian Church took place on May 30, 1937 in the presence of a crowd of believers of various Catholic rites with the Primate August Hlond and representatives of civil and military authorities.

The painting by an unknown painter named Daniel is a copy of the image from Jasna Gora. It was sent to the temple in 1742. It was brought by the then secretary of the Armenian commune from Stanisławów Donig after he was miraculously healed for his cause, and the tears of Mary appeared on the canvas. From now on, many believers gathered in front of the weeping image of Mary with the child, and Father Jakub Manugiewicz began writing down the miracles and graces that fell on them thanks to prayers in front of the Armenian image. The so-called book of miracles is now in the Foundation's collection.

In the interwar period, efforts to coronate the image were made by Father Franciszek Komusiewicz, who, unfortunately died in 1936 a year before the planned ceremony. The history of the painting, its cult and certified graces and miracles allowed for papal approval and the appropriate coronation decree. The crowns were put on the image by Archbishop Jozef Teofil Teodorowicz. The coronation, prepared with an extraordinary momentum, was the 50th such ceremony in Poland, the first in the Armenian church and one of the greatest in history. The image, saved from the conflagration of war, currently gathers the faithful and pilgrims in the Sanctuary of Our Lady of Grace in the Church of Saint Peter and Paul in Gdańsk.

Ilustracje:
Arcybiskup Józef Teodorowicz podczas uroczystości koronacji cudownego obrazu w Stanisławowie, 1937
Na odwrocie – Cudowny Obraz Matki Boskiej Łaskawej

Pictures:
Archbishop Jozef Teodorowicz during the coronation ceremony, 1937
Miraculous Painting of Our Lady of Graces

June CZERWIEC 2021

tydzień Week	poniedziałek Monday	wtorek Tuesday	środa Wednesday	czwartek Thursday	piątek Friday	sobota Saturday	niedziela Sunday
22	31	1 Jakuba, Hortensji Surp Gajane (orm. św. Gajany)	2 Marianny, Marzanny	3 Boże Ciało Leszka, Tamary	4 Karola, Franciszka	5 Walerii, Bonifacego (orm. wyjście z lochu św. Grzegorza Oświeciciela)	6 Pauliny, Norberta
23	7 Roberta, Wiesława	8 Medarda, Seweryna	9 Felicjana, Pelagii	10 Bogumiła, Malgorzaty	11 Barnaby, Radomiła	12 Janiny, Onufrego	13 Antoniego, Lucjana
24	14 Elizy, Bazylego	15 Jolanty, Bernarda	16 Aliny, Justyny	17 Laury, Marcjana	18 Elżbiety, Marka	19 Gerwazego, Protazego (orm. odnalezienie relikwii św. Grzegorza Oświeciciela)	20 Bogny, Florentyny
25	21 Alicji, Alojzego	22 Pauliny, Flawiusza	23 Wandy, Zenona	24 Jana, Danuty	25 Łucji, Wilhelma	26 Jana, Pawła	27 Marii, Władysława
26	28 Leona, Ireneusza	29 Piotra, Pawła	30 Emilii, Lucyny	1	2	3	4

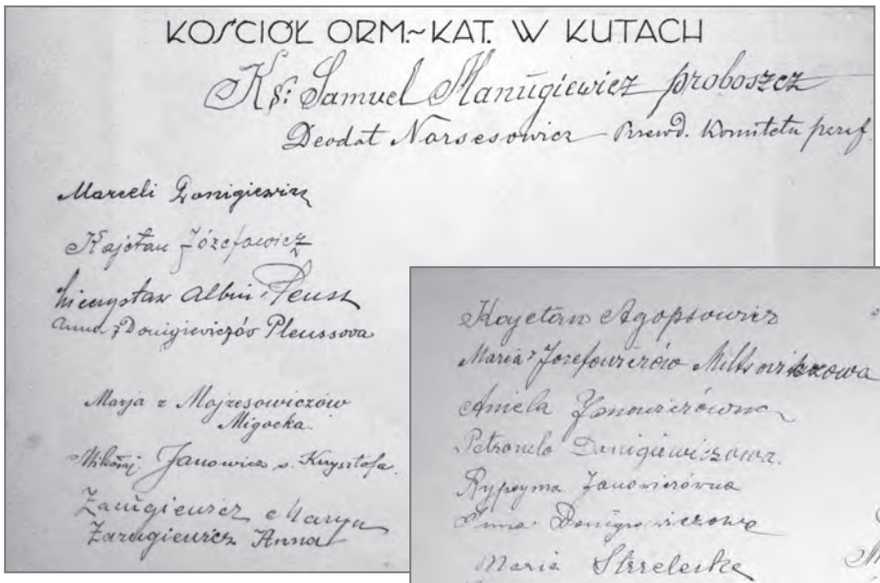
KOSCIOŁ ORM.-KAT. W KUTACH

Ks. Samuel Manugiewicz proboszcz

Deodat Narsesowicz Przew. Komitetu perf.

Marceli Zarugiewicz

Kajetan Józefowicz

Krzysztof Albin Pleuss

Anna z Donigiewiczów Pleussowa

Marya z Mojżesowiczów Migocka

Mikołaj Janowicz s. Krzysztofa

Zarugiewicz Marya

Zarugiewicz Anna

Pierwsi Ormianie przybyli do Kut z Mołdawii. Na mocy przywileju erekcyjnego miasta z 1715 r. wzniesiono tu drewnianą świątynię ormiańską. W 1765 r. w Kutach było 70 ormiańskich gospodarzy zajmujących się kupiectwem i wyrobem safianu. Przy kościele funkcjonowały cztery bractwa religijne i bank pobożny.

Po pożarze w 1779 r. zaczęto budować nowy murowany kościół, konsekrowany w 1791 r. pw. Niepokalanego Poczęcia NMP, z obrazem Matki Boskiej w głównym ołtarzu. Świątynia, murowana z cegły i otynkowana, stoi w górnej części Kut. Plan kościoła to kwadratowe prezbiterium, prostokątna, dwuprzęsłowa nawa, kwadratowy przedsionek i przylegająca do prezbiterium kwadratowa zakrystia z aneksem. Wnętrze zdobiła bogata polichromia, dekoracje malarskie i obrazy w ołtarzach bocznych. Szczególną czcią otaczano łaskami słynący obraz św. Antoniego Padewskiego, a coroczny odpust w dniu jego święta, obchodzonego 13 czerwca, był znany nie tylko na Pokuciu i gromadził rzesze wiernych. Ponadto na parceli znajdowały się: dzwonnica, plebania, budynki gospodarcze i ogród.

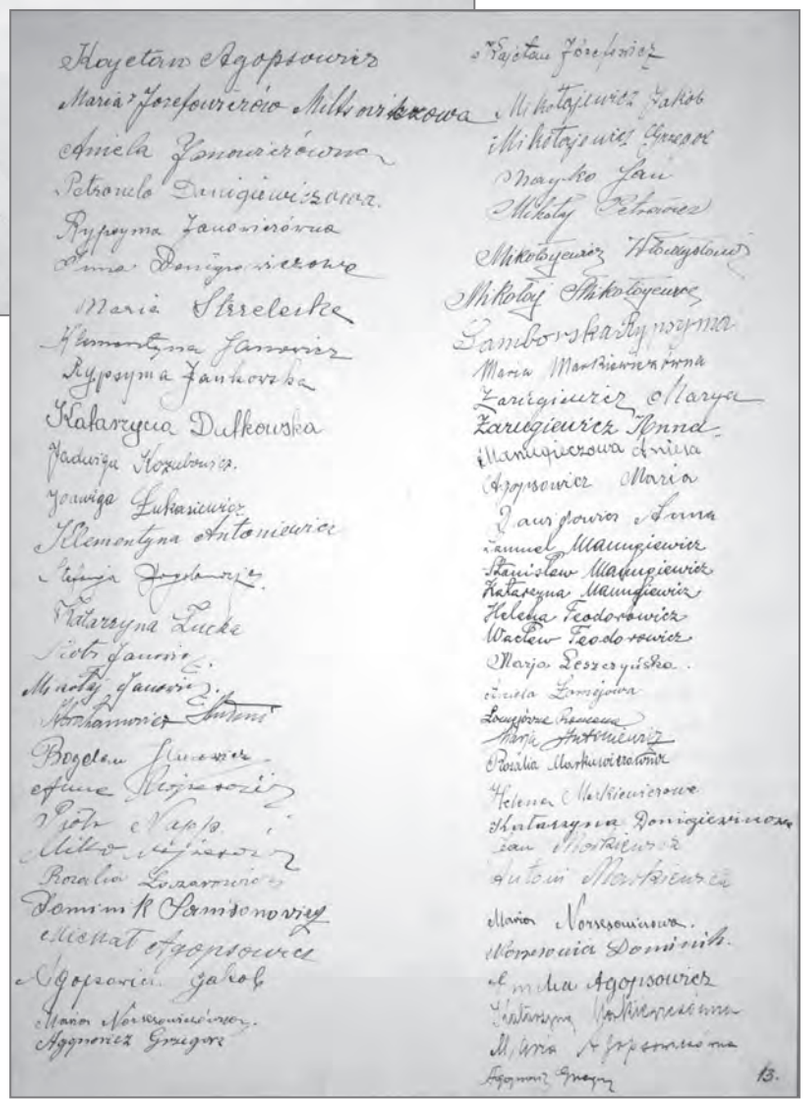

Kuty były największą parafią ormiańską na Kresach, w końcu XIX w. liczyła ona nawet 2 tysiące wiernych. Aż do lat 30. XX w. Ormianie zachowali tu swoje obrzędy, tradycje, potrawy oraz specyficzny język ormiański (tzw. dialekt kucki). Ostatni proboszcz parafii ormiańskiej ks. Samuel Manugiewicz, wielki społecznik oraz burmistrz i honorowy obywatel Kut, bardzo rozpropagował miasto jako wspaniałe letnisko, dlatego miejscowość odwiedzali liczni turyści i kuracjusze.

Ks. Samuel Manugiewicz pozostał po wojnie w Kutach, gdzie zmarł w 1956 r. i został pochowany na miejscowym cmentarzu. Kościół zamknięto dla wiernych w 1946 r. i przeznaczono na magazyn. Dzwonnica i figura Matki Boskiej Niepokalanego Poczęcia stojąca przed kościołem zostały rozebrane. W 1990 r. gmach przekazano Ukraińskiej Autokefalicznej Cerkwi Prawosławnej. Przeprowadzono remont, pozostawiając elementy dawnego wyposażenia; do dziś przetrwały ormiańskie malowidła i napisy na sklepieniach oraz przedwojenna polichromia. Pod mensą ołtarza zachowała się wmurowana płyta nagrobna z napisem: „Tu leży Piotr Kirkorowicz Romaszkan. Fundator. Umarł dnia [...] 1785". W zachodniej części działki nadal znajduje się kaplica św. Grzegorza Oświeciciela, a w chórze stoją drewniane wiedeńskie organy z początku XX w.

First Armenians came to Kuty from Moldova under the town's foundation privilege from 1715, a wooden Armenian temple was erected here. in 1765, there were 70 Armenian farmers in Kuty, engaged in trade and morocco production. Four religious fraternities and a pious bank operated at the church.

After the fire in 1779, a new brick church was built, consecrated in 1791 dedicated to the Immaculate Conception of the Blessed Virgin Mary with the image of the Virgin Mary in the main altar. A brick and plastered temple is situated in the upper part of Kuty. The plan of the church is a square chancel, a rectangular two-span nave, a square vestibule and a square sacristy with an annex adjacent to the presbytery. The interior was decorated with rich polychrome, painting ornaments and paintings in the side altars. The image of Saint Anthony of Padua, famous for its graces was especially venerated, and the annual indulgence on its feast day on June 13 was known not only in Pokucie. It gathered crowds of believers. At the parcel there were as well; belfry, presbytery, farm buildings and garden.

Kuty was the largest Armenian parish in Kresy. At the end of the nineteenth century it had even two thousand believers. Until the 1930s, the Armenians kept here their rites, traditions, dishes and a specific Armenian language (the so-called Kuty dialect).

The last parson of the Armenian parish, Father Samuel Manugiewicz, a great social activist and mayor and honorary citizen of Kuty propagated the city a lot as a wonderful summer resort. Therefore the town was visited by tourists and visitors.

Priest Samuel Manugiewicz remained after the war in Kuty, where he died in 1956 and was buried in the local cemetery. The church was closed to the faithful and turned into a warehouse. The belfry and the statue of Our Lady of the Immaculate Conception standing in front of the church were demolished. In 1990, the building was handed over to the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church. The renovation was arranged , leaving elements of the old equipment. Armenian paintings and inscriptions on the vaults and pre-war polychrome have survived. A tombstone with an inscription has been preserved under the altar; Here lies Piotr Kirkorowicz Romaszkan the Founder. Died on January 7, 1785. In the western part of the plot there is still the chapel of St. Gregory the Illuminator, and in the choir there is a Viennese organ from the beginning of the 20th century.

KOŚCIÓŁ ORM.-KAT. W HORODENCE

July LIPIEC 2021

tydzień Week	poniedziałek Monday	wtorek Tuesday	środa Wednesday	czwartek Thursday	piątek Friday	sobota Saturday	niedziela Sunday
26	28	29	30	1 Haliny, Mariana	2 Jagody, Urbana	3 Jacka, Anatola	4 Malwiny, Izabeli
27	5 Karoliny, Antoniego	6 Dominika, Łucji	7 Benedykta, Cyryla	8 Adriana, Elżbiety	9 Weroniki, Zenona	10 Amelii, Filipa	11 Olgi, Cypriana Wartawar (orm. Przemienienie Pańskie)
28	12 Jana, Weroniki Or Mereloc (orm. Dzień Zaduszny)	13 Małgorzaty, Eugeniusza	14 Marcelina, Ulryka	15 Włodzimierza, Henryka	16 Marii, Benedykta	17 Anety, Aleksego	18 Szymona, Kamila
29	19 Alfreda, Wincentego	20 Czesława, Hieronima	21 Daniela, Dalidy	22 Marii, Magdaleny	23 Bogny, Apolinarego	24 Kingi, Krystyny	25 Krzysztofa, Jakuba
30	26 Anny, Grażyny	27 Natalii, Jerzego	28 Marceli, Innocentego	29 Marty, Olafa	30 Julity, Ludmiły	31 Heleny, Ignacego	1

Na początku XVIII stulecia Szczepan Potocki sprowadził do Horodenki kilkanaście rodzin ormiańskich, dla których ufundował murowany kościół oraz zapewnił utrzymanie proboszczowi. Gmach wzniesiony z ciosów kamiennych i cegły, na planie zbliżonym do krzyża greckiego, znajdował się w centrum miasta. Prawdopodobnie od początku istnienia w kościele znajdował się wizerunek Matki Boskiej Częstochowskiej oraz słynący łaskami obraz św. Kajetana. W świątyni było sześć ołtarzy, w głównym umieszczono obraz przedstawiający Niepokalane Poczęcie NMP. Obok kościoła znajdowała się dzwonnica, plebania oraz budynki gospodarcze.

Wiek XVIII to okres poważnych zniszczeń miasta, morowej zarazy i kradzieży dokonanej w świątyni. Liczba wiernych stale spadała. W 1808 r. było ich mniej niż 400. W 1870 r. na 8 tysięcy mieszkańców miasta, tylko 78 było obrządku ormiańskiego. W początkach XX w. parafia obejmująca sąsiednie wsie liczyła 350 wiernych. W latach 20. z powodu braku parafian kościół stał opuszczony i zaniedbany. W latach 1928–1935 administratorem w Horodence był ks. Adam Bogdanowicz, który dzięki licznym sponsorom rozpoczął remont świątyni. W czasie II wojny światowej Niemcy wykorzystywali kościół do przechowywania mienia zrabowanego Żydom. W 1942 r. nowy administrator – ks. Kazimierz Roszko, otworzył kościół dla wiernych oraz uratował przed zburzeniem stojącą obok kaplicę Matki Boskiej Loretańskiej. Po wojnie, 1945 r., wyjechał wraz z parafianami do Polski, wywożąc obraz św. Kajetana oraz część wyposażenia kościoła, które złożono w Gliwicach. Ocalałe archiwalia i zabytki muzealne znajdują się dzisiaj pod opieką Fundacji.

Budynek kościoła ormiańskiego w Horodence mocno ucierpiał w czasie II wojny podczas bombardowania, a ślady po szrapnelach i pęknięcia widoczne są do dziś. Zniknęły pobliska kaplica oraz budynek plebanii. Po wojnie w kościele urządzono magazyn materiałów budowlanych, a w połowie lat 90. – skład butelek Horodeńskiej Spółki Towarzystw Spożywczych. W 1998 r. świątynię przekazano Ukraińskiej Cerkwi Prawosławnej. Od tego czasu nie przeprowadzono żadnego remontu. Budowla popada w coraz większą ruinę. Na początku XXI w. starania o odzyskanie gmachu dla kultu rozpoczął Kościół rzymskokatolicki.

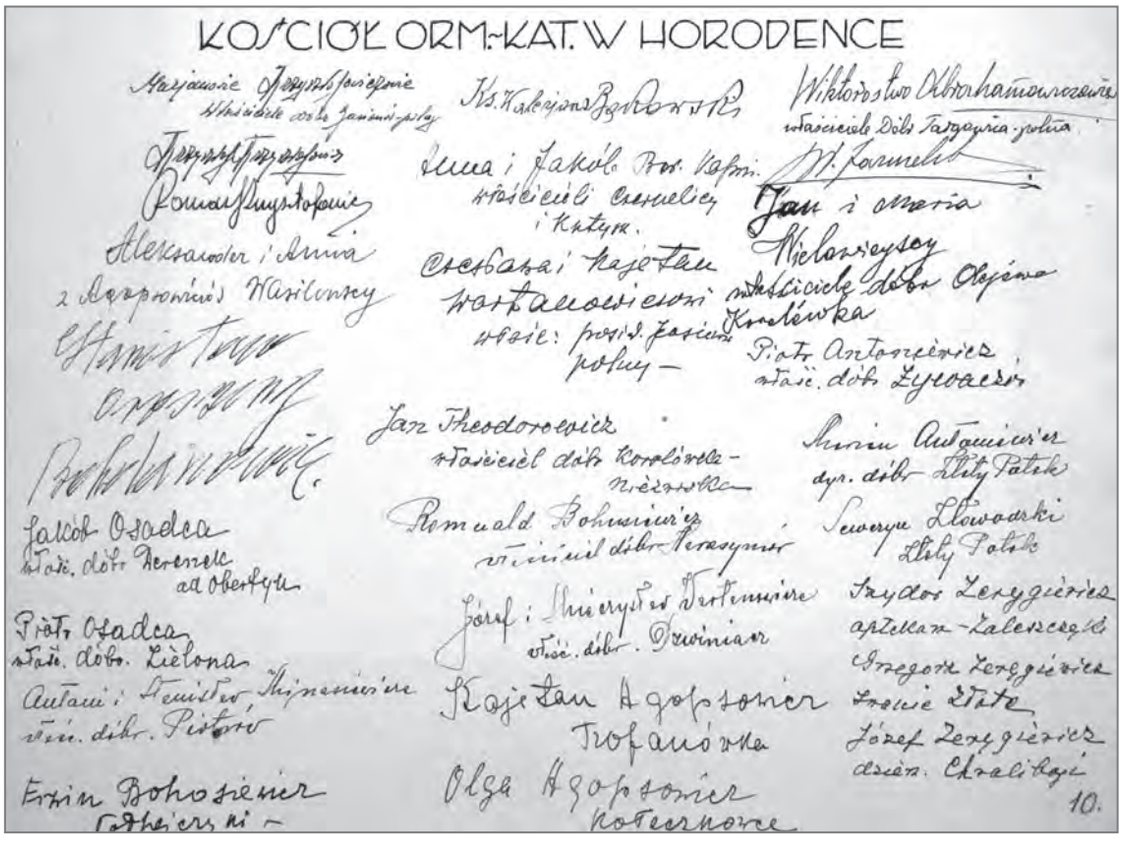

At the beginning of 18th century Szczepan Potocki brought to Horodenka a dozen of Armenian families for whom he founded a brick church and provided a maintenance for the parish priest. The building, built of stone and brick blocks, on a plan similar to the Greek cross, was located in the city center. Probably from the beginning of its existence in the church there was an image of the Mother of God from Czestochowa and the image of Saint Cajetan, famous for grace. There were six altars in the temple. In the main one the painting depicting immaculate conception of the blessed Virgin Mary was placed. The belfry, presbytery and farm buildings were located next to the church.

18th century is a period of serious destructions of the city ,plague and theft made in the temple. The number of believers continued to decline. In 1808 there were less than 400 of them. In 1870 out of 8,000 inhabitants of the city only 78 were of Armenian rite. At the beginning of the 20th century the parish ,also including neighboring villages, had 350 faithful. In the 1920s, due to the lack of parishioners, the church was abandoned and neglected. In the years 1928-1935 the administrator in Horodenka was priest Adam Bogdanowicz, who, thanks to numerous sponsors, started the renovation of the temple. During the Second World War Germans used this church to store property stolen from Jews. In 1942 the new administrator – priest Kazimierz Roszko reopened the church for believers and saved from demolition the chapel of Our Lady of Loreto standing nearby. After the war , in 1945 he left with parishioners for Poland taking away the image of Saint Cajetan and a part of the temple furnishings which were deposited in Gliwice. The survived archives and museum relics are now under the care of the Foundation.

The building of the Armenian church was badly damaged during the bombing of the Second World War. Traces of shrapnel and numerous cracks are still visible today. The nearby chapel and the rectory building have disappeared. After the war a warehouse for building materials was arranged in the church, and in the mid-90s it was used for a warehouse of bottles of the Food Company of Horodenka. In 1998 the temple was handed over to the Ukrainian Orthodox Church. No renovation has been carried out since then. The building is falling into more and more ruin. At the beginning of 21st century the Catholic Church began efforts to regain building for worship.

August SIERPIEŃ 2021

tydzień Week	poniedziałek Monday	wtorek Tuesday	środa Wednesday	czwartek Thursday	piątek Friday	sobota Saturday	niedziela Sunday
30/31	**2** Kariny, Gustawa	**3** Lidii, Nikodema	**4** Dominika, Protazego	**5** Marii, Oswalda	**6** Przemienienie Pańskie Jakuba, Sławy	**7** Doroty, Kajetana	**1** Justyna, Piotra **8** Emiliana, Sylwiusza
32	**9** Romana, Ireny	**10** Borysa, Wawrzyńca	**11** Ligii, Zuzanny	**12** Klary, Lecha	**13** Diany, Hipolita	**14** Maksymiliana, Alfreda	**15** Wniebowzięcie NMP Werapochumn Marii
33	**16** Joachima, Rocha Or Mereloc (orm. Dzień Zaduszny)	**17** Jacka, Anity	**18** Heleny, Bronisława	**19** Boleslawa, Juliana	**20** Bernarda, Samuela	**21** Joanny, Kazimiery	**22** Cezarego, Hipolita
34	**23** Filipa, Róży	**24** Bartłomieja, Jerzego	**25** Ludwika, Luizy	**26** Marii, Natalii	**27** Józefa, Moniki	**28** Patrycji, Adeliny	**29** Jana, Sabiny
35	**30** Szczęsnego, Róży	**31** Rajmunda, Pauliny (orm. Zachariasza; proroków Ezechiela, Ezdrasza)	1	2	3	4	5

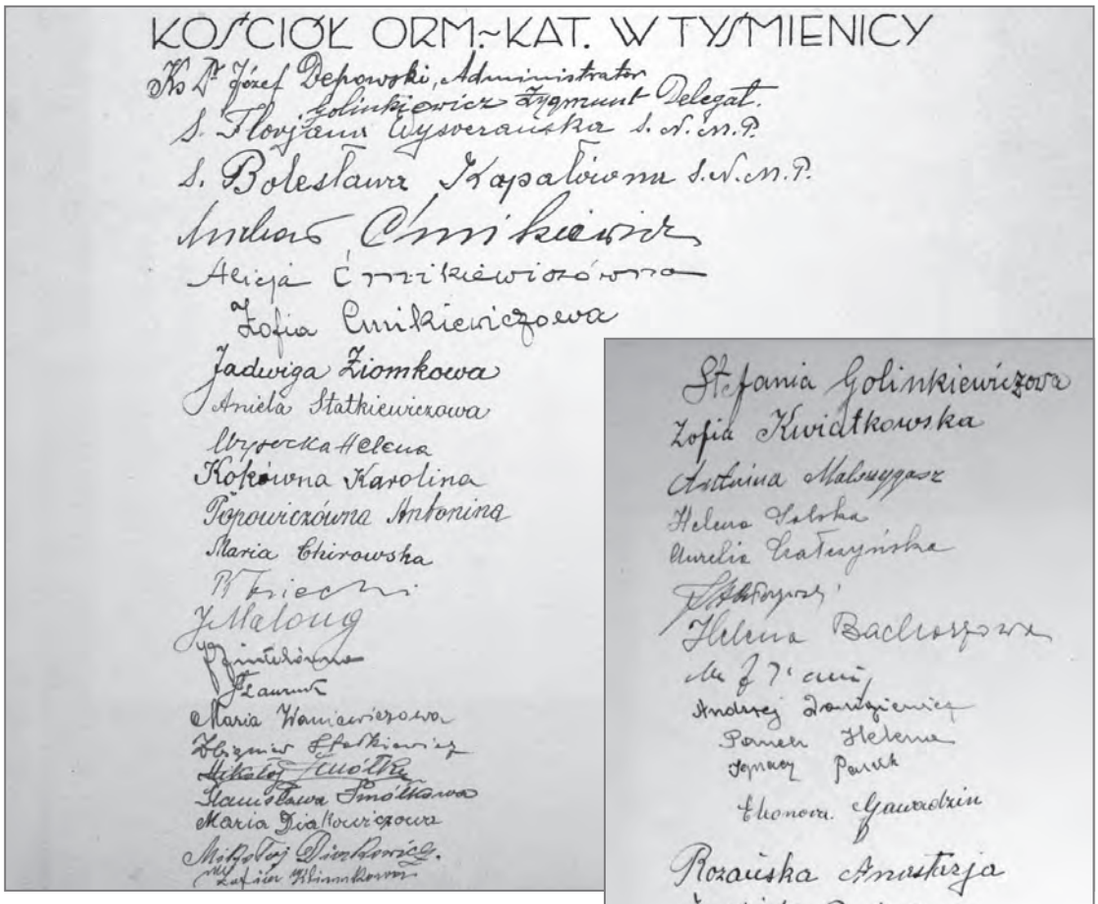
KOŚCIÓŁ ORM.-KAT. W TYŚMIENICY

Ks. Dr Józef Depowski, Administrator
Zygmunt Golinkiewicz Delegat.
S. Florjanna Wysocańska S. N. M. P.
S. Bolesława Kapałowna S. N. M. P.
Antoni Ćmikiewicz
Alicja Ćmikiewiczówna
Zofia Ćmikiewiczowa
Jadwiga Ziomkowa
Aniela Statkiewiczowa
Wysocka Helena
Kołeśówna Karolina
Popowiczówna Antonina
Maria Chirowska
Wrzecki
Jałałong
Pawłuk
Maria Wawiarzowa
Kazimir Statkiewicz
Helena Ziomkowa
Stanisława Ziomkowa
Maria Kiałowiczowa
Mikołaj Ziomkowski
Zofia Klimkowa

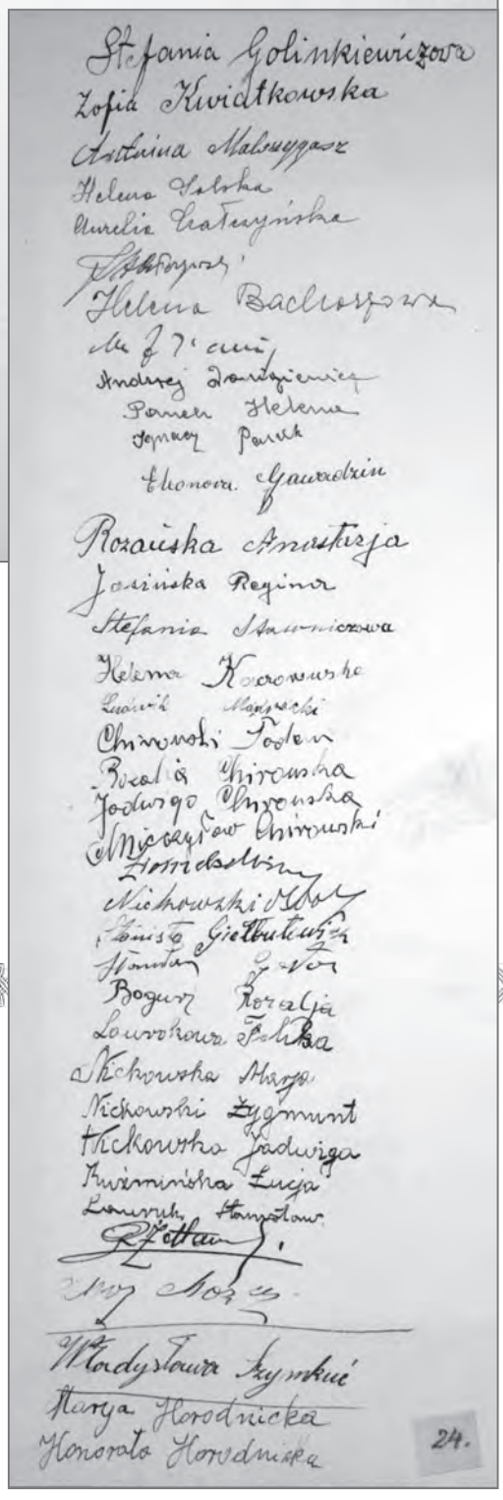
Stefania Golinkiewiczowa
Zofia Kwiatkowska
Antonina Malczygosz
Helena Salska
Aurelia Chatuzińska
Helena Bachorzowa
Andrzej Dowgiewicz
Paweł Helena
Jerzy Paweł
Honorata Gawrodzin
Rozańska Anastazja
Jasińska Regina
Stefania Stawniczowa
Helena Kocowska
Ludwik Majewski
Chirowski Feodor
Rozalia Chirowska
Jadwiga Chirowska
Mieczysław Chirowski
Ziomkowski
Nickowski Nikoł
Feliksa Giełbutowska
Bogusz Rozalia
Lewczukowa Feliksa
Nickowska Marya
Nickowski Zygmunt
Nickowska Jadwiga
Kuźmińska Łucja
Lewczuk Stanisław
Włodzimierz Szymkuć
Marya Horodnicka
Honorata Horodnicka
24.

Tyśmienica już w XV w. należała do dóbr królewskich. Za panowania króla Zygmunta I Starego osiedliło się tutaj wielu kupców ormiańskich, dzięki którym rozwinął się handel i rzemiosło. Od XVI w. miasto było własnością Potockich.

Po spustoszeniach wojennych, w 1679 r. Dominik Potocki sprowadził do miasta Ormian – uciekinierów z Kamieńca Podolskiego, i zbudował dla nich drewniany kościół pw. Najświętszej Marii Panny. Mały, drewniany kościółek ze słynącym cudami obrazem św. Kajetana był stale narażony na pożary. W połowie XVIII w. rozpoczęto więc budowę nowej murowanej świątyni, którą finansował także Mikołaj Potocki. W 1791 r. kościół został konsekrowany pw. św. Kajetana Wyznawcy.

W XIX w. wielu Ormian, dorobiwszy się fortun na handlu i rzemiośle, zaczęło kupować majątki ziemskie i przenosić się na wieś, a młodzież po ukończeniu nauki nie wracała już do miasteczka. Tyśmienica przeżyła trzęsienie ziemi, a świątynia – kolejne pożary i odbudowy. W 1886 r. kościół został ponownie konsekrowany pw. św. Kajetana. W okresie międzywojennym kościół był przez 12 lat zamknięty. Dopiero gdy w 1936 r. proboszczem został ks. Józef Depowski, w nabożeństwach zaczęli uczestniczyć wierni nie tylko obrządku ormiańskiego, ale także greckiego. Ostatni proboszcz, ks. Jan Lechowski, opuścił parafię w 1946 r. i wyjechał na Dolny Śląsk. Część wyposażenia kościoła w Tyśmienicy wraz z obrazem św. Kajetana trafiła do kościoła św. Piotra i Pawła w Gdańsku.

Otynkowany, ceglany kościół tyśmienicki był budowlą jednonawową, z zamkniętym eliptycznie prezbiterium oraz pomieszczeniami zakrystii i skarbca, usytuowaną w centrum miasta. Fasadę flankowały dwie przysadziste wieże. W kościele było pięć ołtarzy, w głównym umieszczono wizerunek św. Kajetana, który prezentowano w srebrnej sukience, koronach i w otoczeniu licznych wotów. Kościół w Tyśmienicy został zburzony w latach 50. XX w., a na jego miejscu wybudowano gmach rejonowej administracji (Rejkom).

Tysmienica belonged to royal estates already in the 15th century. During the reign of King Zygmunt I the Old, many Armenian merchants settled here, thanks to whom trade and crafts developed. From the 16th century, the town was owned by the Potocki family.

After the ravages of war in 1679, Dominik Potocki brought Armenians -refugees from Kamieniec Podolski to the city and built for them a wooden church dedicated to the Blessed Virgin Mary . The small wooden church with the painting of Saint Cajetan famous for miracles was constantly exposed to fires. In the middle of the 18th century, the construction of a new brick temple began, which was financed by Mikolaj Potocki. The church was consecrated under the invocation of Saint Cajetan the Confessor in 1791.

In the nineteenth century, many Armenians having made a profit in trade and crafts, began to buy estates and move to the countryside, while young people did not return to the town after graduating from the school . Tysmienica survived the earthquake while the temple - more fires and reconstructions. In 1886 the church was re-consecrated under the invocation of Saint Cajetan. In the interwar period, the church was closed for 12 years. Only when the priest Jozef Depowski became the parson in 1936, not only the faithful of the Armenian but also the Greek rite began to participate in the services. The last parish priest, Father Jan Lechowski, left the parish in 1946 and went to Lower Silesia. Part of the furnishings of the church in Tysmienica, along with the image of Saint Cajetan, went to the church of Saint Peter and Paul in Gdańsk.

The plastered, brick church in Tysmienica was a single-nave building with an elliptically closed presbytery, sacristy and treasury rooms . It was situated in the city center. The facade was flanked by two squat towers. There were five altars in the church. In the main one there was an image of Saint Cajetan, which was presented in a silver dress, crowns and surrounded by numerous votive offerings. The church in Tysmienica was demolished in the 1950s, and in its place the building of the district administration (Rejkom) was built.

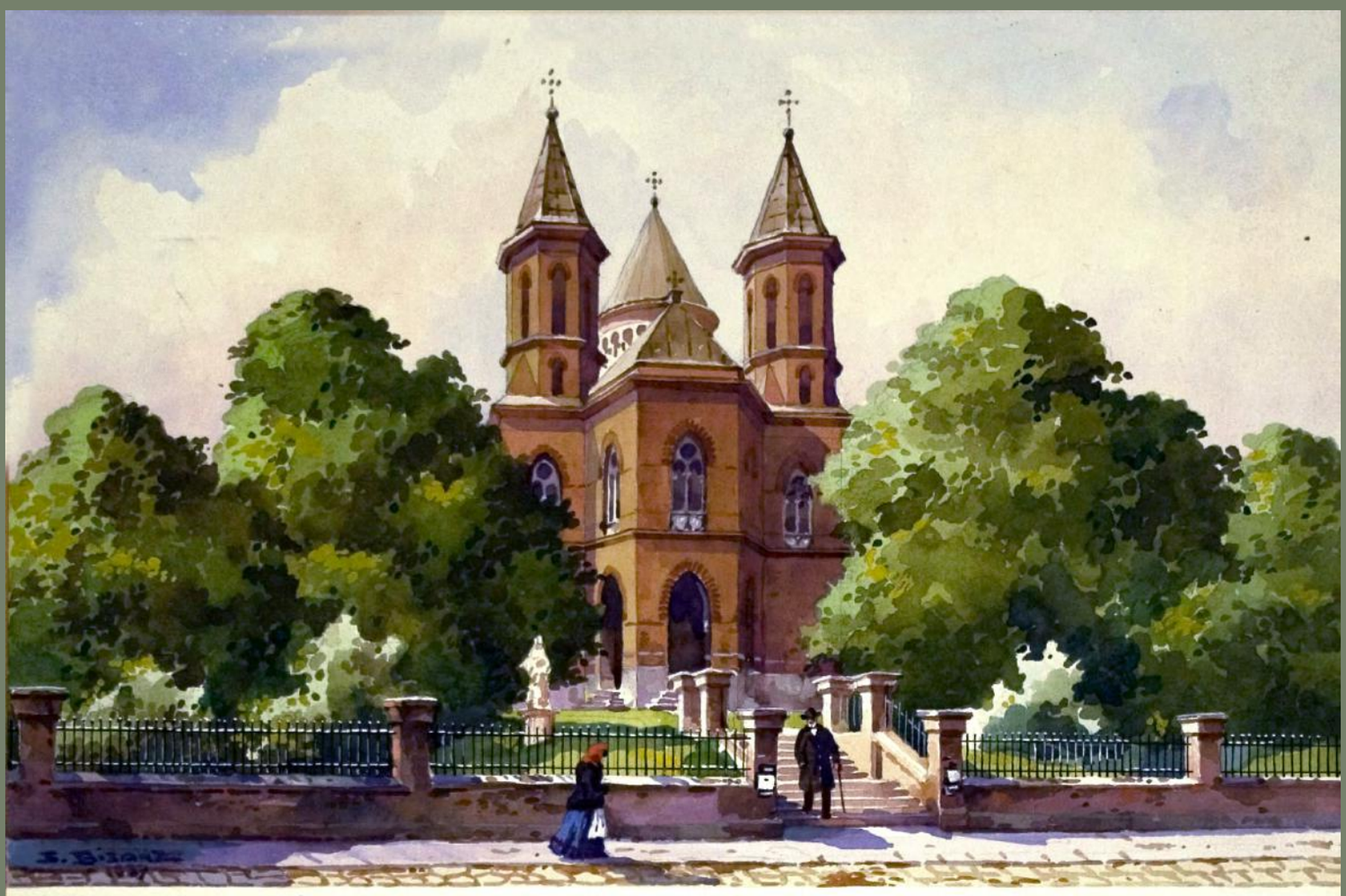

September WRZESIEŃ 2021

tydzień Week	poniedziałek Monday	wtorek Tuesday	środa Wednesday	czwartek Thursday	piątek Friday	sobota Saturday	niedziela Sunday
35	30	31	**1** Bronisławy, Idziego	**2** Stefana, Juliana	**3** Izabeli, Szymona	**4** Liliany, Rozalii	**5** Doroty, Wawrzyńca
36	**6** Beaty, Eugeniusza	**7** Melchiora, Reginy	**8** Narodziny NMP Cynund Syrpo Kusin Mariamu	**9** Sergiusza, Piotra	**10** Mikołaja, Łukasza	**11** Jacka, Prota	**12** Marii, Gwidona Chaczwerac (orm. Podwyższenie Krzyża)
37	**13** Eugenii, Aureliusza Or Mereloc (orm. Dzień Zaduszny)	**14** Roksany, Cypriana	**15** Albina, Nikodema	**16** Edyty, Kornela	**17** Franciszka, Roberta	**18** Stefanii, Stanisława	**19** Januarego, Teodora
38	**20** Filipiny, Faustyny	**21** Janusza, Mateusza Święto NIEPODLEGŁOŚCI ARMENII	**22** Tomasza, Maurycego	**23** Bogusława, Tekli	**24** Gerarda, Teodora	**25** Aurelii, Kleofasa	**26** Justyny, Cypriana
39	**27** Damiana, Amadeusza	**28** Luby, Wacława	**29** Archaniołów Michała, Gabriela, Rafała	**30** Zofii, Grzegorza	1	2	3

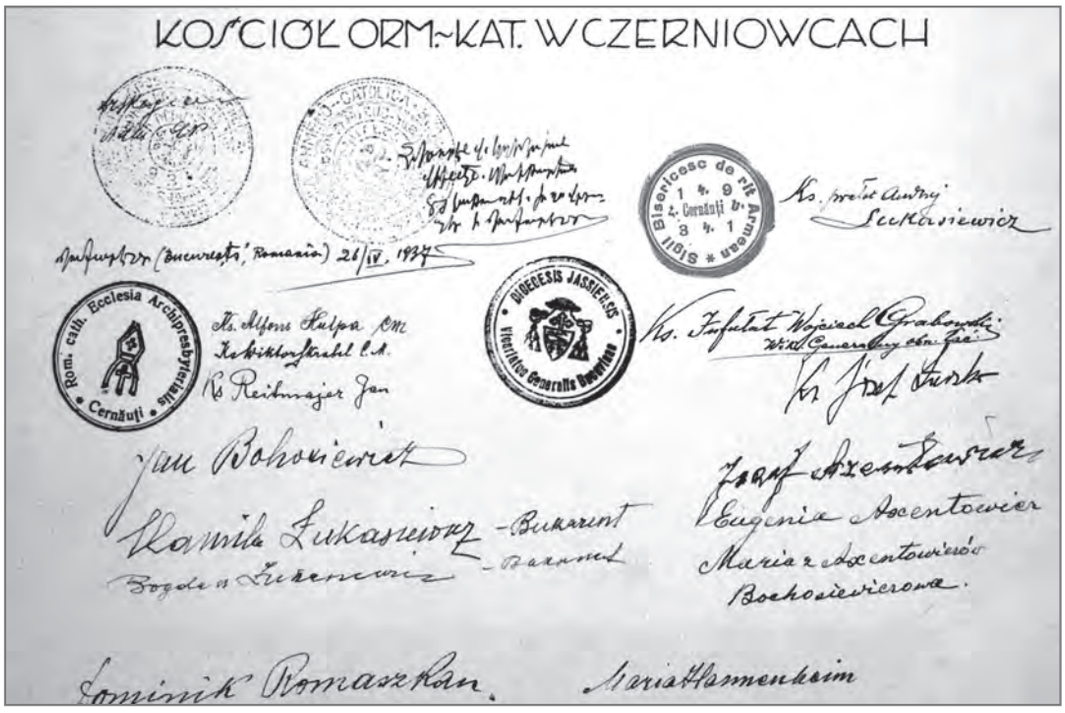

Ostatnim proboszczem parafii czerniowieckiej był zmarły w 1951 r. w Krakowie ks. Andrzej Łukasiewicz, zasłużony działacz polonijny na Bukowinie, prezes Towarzystwa Bratniej Pomocy, Czytelni Polskiej, stowarzyszenia Dom Polski i Związku Stowarzyszeń Polskich w Rumunii, podczas II wojny zaangażowany w pracę konspiracyjną i pomoc uchodźcom.

Po II wojnie Czerniowce weszły w skład ZSRR, w kościele znajdował się początkowo magazyn, następnie budynek został odrestaurowany i urządzono w nim salę koncertową. Zachował się w dobrym stanie. We wnętrzu przetrwały dawne malowidła i witraże oraz pozostałości pięciu ołtarzy, ambona, a na fasadzie – tablica fundacyjna. Księgi metrykalne parafii czerniowieckiej zostały zdeponowane w Archiwum Archidiecezjalnym w Poznaniu i są przechowywane tam do dzisiaj.

Parafia ormiańskokatolicka w Czerniowcach powstała w 1836 r. na prośbę bukowińskich Ormian zamieszkałych w mieście i okolicznych wsiach. Początkowo wierni nie posiadali własnego kościoła, a liturgię sprawowano przed ołtarzem św. Grzegorza Oświeciciela ufundowanym w kościele parafialnym obrządku łacińskiego. Budowę własnej świątyni rozpoczął w 1870 r. proboszcz ks. Florian Mitulski, angażując w realizację tego pomysłu wielu poważanych bukowińskich Ormian. Powstała ona w czasie, kiedy społeczność ormiańska była nie tylko niewielka (1200 wiernych), ale także bardzo zasymilowana ze społecznością polską. Kościół w stylu łączącym elementy bizantyńskie, romańskie i gotyckie, zbudowany przez czeskiego architekta Josefa Hlavkę, został konsekrowany w 1879 r. pw. św. Grzegorza Oświeciciela przez arcybiskupa lwowskiego Grzegorza Romaszkana. Po I wojnie światowej parafia znalazła się na terenie Rumunii, jednak nadal należała do arcybiskupstwa ormiańskiego we Lwowie. W skład parafii wchodziły także kaplice w pobliskich wsiach, m.in. w Baniłowie Ruskim i Karapczyjowie.

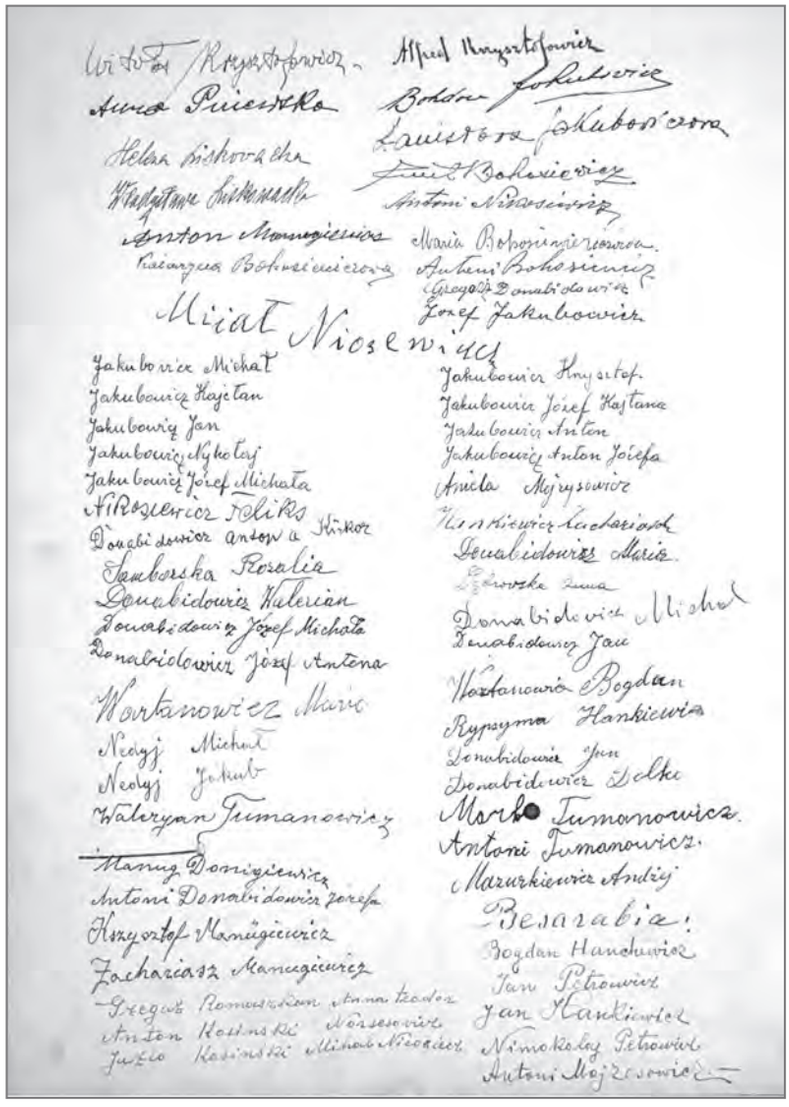

The Armenian Catholic Parish in Czerniowce was established against the request of the Bukowina Armenians living in this town and neighboring villages. At the beginning believers did not have their own church. Liturgies were celebrated in front of the altar of Saint Gregory the Illuminator which had been founded in the parish Church of Latin rite. The construction of their own temple was started by the priest Florian Mitulski who engaged in this venture many respected Bukowina Armenians. Eventually the temple was established at a time when the Armenian community was not only small (1200 believers) but also very assimilated with the local Polish community. The church in a style combining Byzantine, Romanesque and Gothic elements was built by the Czech architect Josef Hlavka. It was consecrated in 1879 under the invocation of the Saint Gregory the Illuminator by the Archbishop of Lviv Grzegorz Romaszkan. After the First World War the parish was placed in Romania but it still belonged to the Armenian Archbishopric in Lviv. The Parish included also chapels in the villages situated nearby, among other in Ruskie Banilowo oraz Karapczyjow.

The last pastor of the Czerniowce Parish was priest Andrzej Lukasiewicz , who died in Cracow in 1951. He was a well-deserved activist of the Polish Community in Bukowina and President of Association of Brotherly Aid. He was active in Polish libraries, Polish House (Dom Polski) Association and Union of Polish Associations in Romania. At the time of Second World War he was involved in underground movements and helping refugees.

After the Second World War Czerniowce was in the Soviet Union. At first the church was changed into warehouse. Then the building was renovated and concert hall was arranged in. The building itself was in good condition. In the interior have survived old paintings and stained glass windows as well as remains of five altars and pulpit. In the façade part the foundation plaque has survived.

The Czerniowce parish registers have been deposited in the archdiocese archives in Poznan and they are kept there until today.

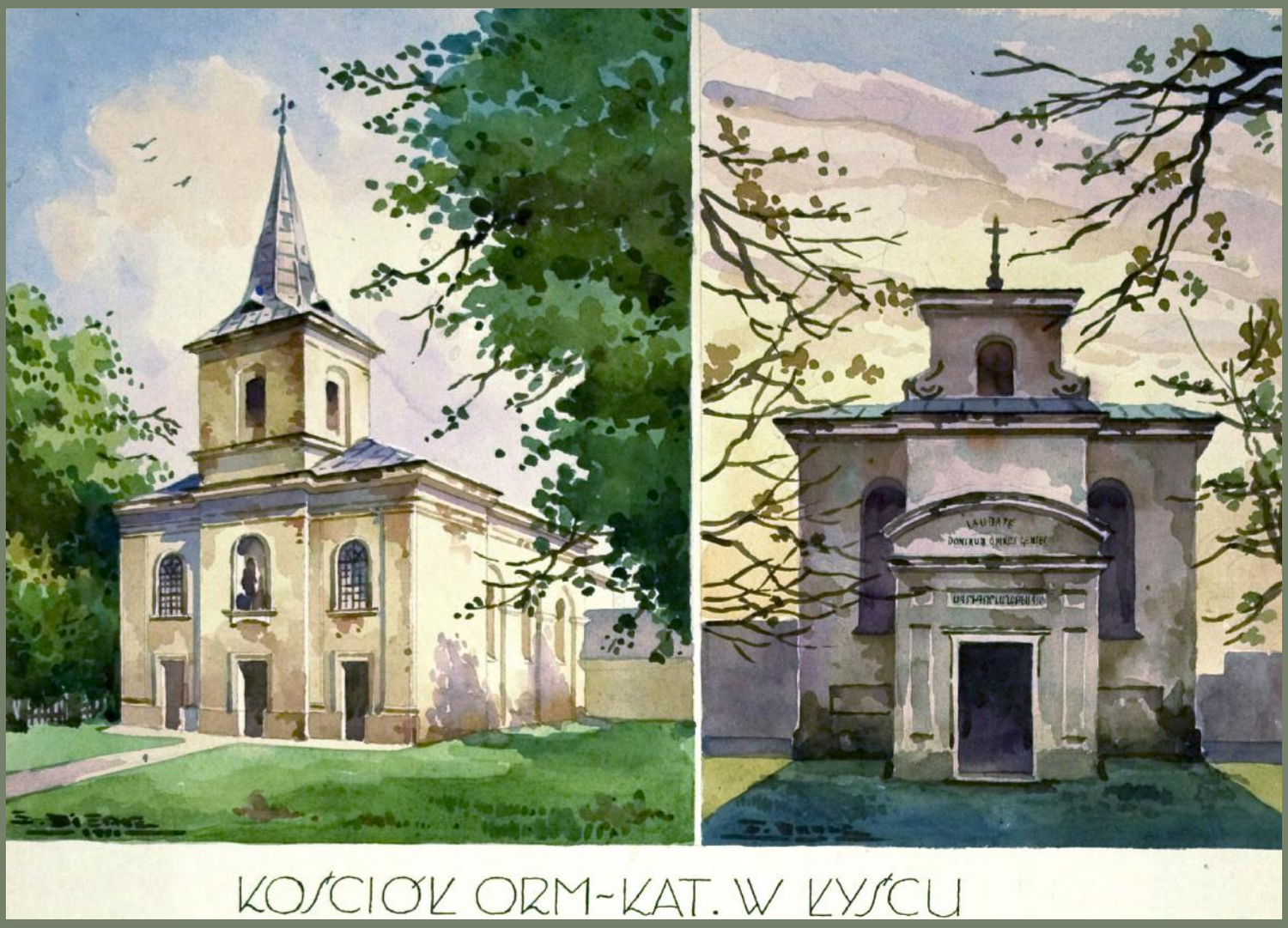

October PAŹDZIERNIK 2021

tydzień Week	poniedziałek Monday	wtorek Tuesday	środa Wednesday	czwartek Thursday	piątek Friday	sobota Saturday	niedziela Sunday
39	27	28	29	30	**1** Danuty, Romana	2 Teofila, Dionizego	**3** Teresy, Józefy
40	**4** Rozalii, Franciszka	**5** Igora, Apolinarego	**6** Artura, Brunona	**7** Marii, Marka	**8** Pelagii, Brygidy	9 Arnolda, Dionizego	**10** Franciszka, Pauliny
41	**11** Aldony, Emila	**12** Maksymiliana, Serafina	**13** Edwarda, Teofila	**14** Alana, Kaliksta	**15** Jadwigi, Teresy	16 Gawła, Grzegorza	**17** Małgorzaty, Gabrieli
42	**18** Juliana, Łukasza	**19** Piotra, Pawła	**20** Ireny, Kleopatry	**21** Urszuli, Celiny	**22** Kordiana, Kordelii	23 Marleny, Seweryna	**24** Marcina, Rafała Giuti Syrpo Chaczi (orm. Św. Odnalez. Krzyża)
43	**25** Darii, Wilhelminy	**26** Ewarysta, Łucjana	**27** Iwony, Sabiny	**28** Szymona, Tadeusza	**29** Wioletty, Narcyza	30 Przemysława, Edmunda	**31** Alfonsa, Krzysztofa

Po zajęciu Podola przez Turków w 1672 r. część ormiańskich uciekinierów trafiła do Łyśca niedaleko Stanisławowa. Około 1728 r. powstała tu prawdopodobnie parafia ormiańskokatolicka. Pierwszy drewniany kościół spłonął w 1779 r., a w nim spaliło się też archiwum parafialne W kolejnej świątyni, także drewnianej, odbywały się msze św. zarówno w obrządku łacińskim, jak i ormiańskim. Na początku XIX w. zanotowano 300 wiernych parafii ormiańskiej. Budynek kościoła przetrwał do 1830 r., kiedy to strawił go pożar.

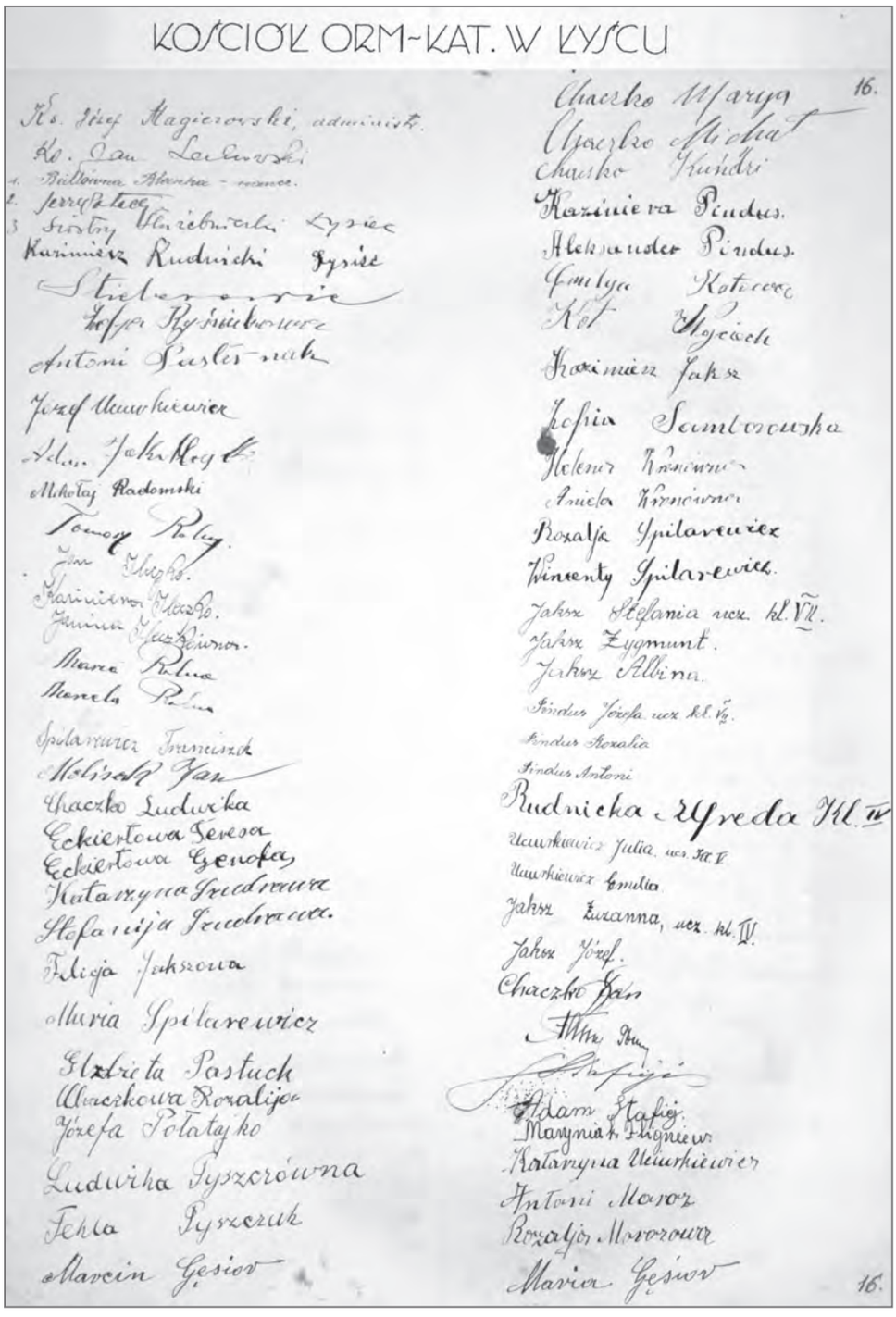

After capture of Podole by the Turks in 1672 part of Armenian refugees went to Lysiec near Stanislawow. Around 1728 an Armenian Catholic parish was established there. The first wooden church burned down in 1779 and the parish archives also burned down there. In the next wooden temple, masses were held, both in the Latin and Armenian rites. At the beginning of the nineteenth century, 300 believers of the Armenian parish were recorded. The church building survived until 1830 when it was destroyed by fire.

Thanks to the Governor of Galicia and the owner of Lysiec, Count Rudolf Stadion and the parson, Dominik Baracz, a new brick and plastered temple was built. It was consecrated in 1854 under the invocation of the Assumption of the Blessed Virgin Mary. It was a common parish church for both Catholic rites. It was built

Za sprawą gubernatora Galicji i właściciela Łyśca, hr. Rudolfa Stadiona, oraz proboszcza Dominika Barącza powstała nowa murowana, otynkowana świątynia. Konsekrowana w 1854 r. pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny, była wspólnym kościołem parafialnym obu obrządków katolickich. Zbudowana została na planie zbliżonym do krzyża łacińskiego, z prostokątną nawą trójprzęsłową, prezbiterium oraz przylegającymi do niego pomieszczeniami zakrystii i skarbca; wewnątrz znajdowało się pięć neogotyckich ołtarzy. Obok wzniesiono kaplicę św. Grzegorza Oświeciciela ufundowaną przez Jakuba Krzysztofowicza.

Jeszcze w XVIII w. zasłynął łaskami obraz Matki Boskiej Łysieckiej. W 1902 r. Stolica Apostolska udzieliła 11 odpustów związanych z tym wizerunkiem. W czasie I wojny światowej kościół został całkowicie ograbiony. Odnaleziony, ale obrabowany z kosztowności obraz został przeniesiony do kościoła w Stanisławowie. Dopiero po bitwie warszawskiej i zwycięskiej kontrofensywie cudowny wizerunek wrócił 7 września 1920 r. do Łyśca. Ostatni proboszcz ormiańskokatolicki w Łyścu, ks. Józef Magierowski, przewiózł obraz do Polski, a duszpasterz ormiański ks. Kazimierz Roszko umieścił go w głównym ołtarzu kościoła św. Trójcy w Gliwicach. Znajduje się on tam do dziś.

W łysieckim kościele po II wojnie znajdowały się sowiecka komisja poborowa i skład towarów. Stojącą obok kaplicę zburzono. W latach 60. budynek zamieniono na kinoteatr, dokonując poważnej przebudowy. W 1998 r. świątynię przekazano miejscowej parafii rzymskokatolickiej, która przeprowadziła remont i odbudowała dzwonnicę. W 2001 r. w setną rocznicę śmierci ormiańskiego arcybiskupa lwowskiego Izaaka Mikołaja Isakowicza, który urodził się w Łyścu, w kościele odbyły się uroczystości z udziałem Nersesa Bedrosa XIX, ormiańskokatolickiego patriarchy z Bejrutu.

on a plan similar to the Latin cross, with a rectangular nave with three spheres, a chancel and the adjoining rooms of the sacristy and treasury. There were five neo-gothic altars inside. Next to it, the chapel of Saint Gregory the Illuminator was erected, funded by Jakub krzysztofowicz.

Still in the 18th century, the image of the Mother of God from Lysiec was famous for its graces. In 1902, the Apostolic See gave 11 indulgences related to this image. During the First World War the church was completely looted. The painting, found but robbed of its valuables, was transferred to the church in Stanisławów. Only after the Battle of Warsaw and the victorious counter-offensive the miraculous image returned to Lysiec on September 7, 1920. The last Armenian Catholic parson in Lysiec, priest Józef Magierowski, brought the painting to Poland, and the Armenian priest Kazimierz Roszko placed it in the main altar of the Church of the Holy Trinity in Gliwice. It is still there today.

After the Second World War in the church in Lysiec there were a Soviet conclusion commission and a warehouse of goods. The chapel next to it was demolished. In the 60s, the building was turned into a cinema and theater after a major reconstruction. in 1998 The temple was handed over to the local Roman Catholic parish, which carried out its renovation and rebuilt the belfry. In 2001, on the hundredth anniversary of the death of the Armenian archbishop of Lviv, Izaak Mikolaj Isakowicz, who was born in Lysiec, there were celebrations in the church with the participation of Neres Bedros XIX, Armenian-Catholic Patriarch from Beirut.

November LISTOPAD 2021

tydzień Week	poniedziałek Monday	wtorek Tuesday	środa Wednesday	czwartek Thursday	piątek Friday	sobota Saturday	niedziela Sunday
44	**1** Wszystkich Świętych	**2** Dzień Zaduszny Bohdana, Tobiasza	**3** Huberta, Sylwii	**4** Karola, Olgierda	**5** Elżbiety, Sławomira	**6** Feliksa, Leonarda (orm) Św. Archaniołów: Gabriela, Michała, Rafała	**7** Antoniego, Ernesta
45	**8** Seweryna, Gotfryda	**9** Teodora, Genowefy	**10** Leny, Leona	**11** Narodowe Święto Niepodległości Bartłomieja, Marcina	**12** Renaty, Witolda	**13** Stanisława, Mikołaja	**14** V Światowy Dzień Ubogich Serafina, Agaty
46	**15** Alberta, Leopolda	**16** Edmunda, Marii	**17** Grzegorza, Elżbiety	**18** Klaudyny, Romana	**19** Elżbiety, Seweryny	**20** Anatola, Rafała	**21** Uroczystość Chrystusa Króla Wszechświata (orm. I Niedziela Postu)
47	**22** Cecylii, Marka	**23** Adelii, Klemensa	**24** Emmy, Flory	**25** Katarzyny, Beaty	**26** Konrada, Sylwestra	**27** Waleriana, Ody	**28** I. Niedziela Adwentu Zdzisława, Lesława
48	**29** Błażeja, Fryderyka	**30** Andrzeja, Justyny	1	2	3	4	5

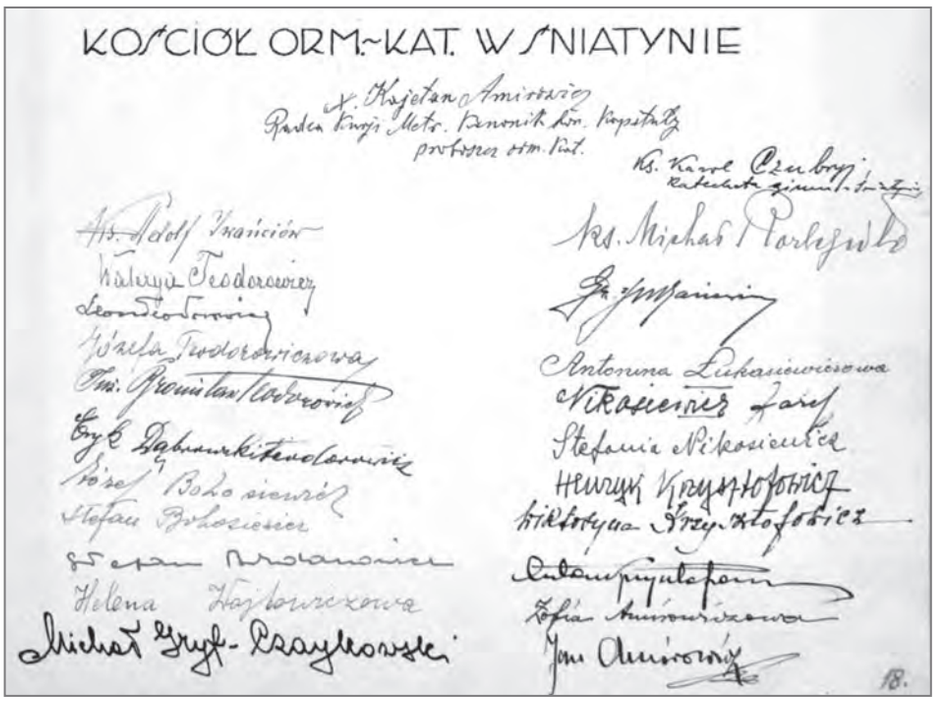
KOŚCIOŁ ORM.-KAT. W ŚNIATYNIE

Poważnie zniszczona podczas I wojny światowej świątynia została gruntownie odnowiona w latach 1924–1934, staraniem ówczesnego proboszcza, ks. Kajetana Amirowicza, oraz Stowarzyszenia Gminy Ormiańskiej, wspierającego kościół i plebanię. Zakupiono trzy nowe dzwony, wszystkie ołtarze zostały pomalowane i pozłocone.

W 1946 r. ks. Amirowicz opuścił Śniatyn, zabierając ze sobą łaskami słynący obraz Matki Boskiej, nieliczne elementy wyposażenia kościoła i archiwum parafialne. Osiadł w Żurawicy koło Przemyśla. Obraz Matki Boskiej Śniatyńskiej znajduje się od lat 60. w kościele rzymskokatolickim w Krzywczy. Część ksiąg metrykalnych Fundacja odnalazła niedawno w Archiwum Diecezjalnym w Przemyślu.

Pozbawiony ołtarzy, płyt nagrobnych, organów i wyposażenia budynek ormiańskiej świątyni w Śniatynie zamieniono po II wojnie światowej w salę gimnastyczną sowieckiego technikum. Zniknęła wieżyczka na sygnaturkę, rozebrano stojącą przed kościołem dzwonnicę oraz postumenty z krzyżem i figurą Matki Boskiej. Obecnie nieczynna historyczna budowla popada w coraz większą ruinę.

W 1628 r. król Zygmunt III zezwolił Ormianom na osiedlanie się w Śniatynie, nadając im szereg przywilejów, łącznie z prawem do postawienia własnego kościoła. Pierwszą drewnianą świątynię wzniesiono w 1631 r. Aż do początków XIX w. powstało kolejno kilka drewnianych budynków kościelnych, stawianych w miejsce tych, które albo trawił pożar, albo niszczały wskutek butwienia drewna. Dopiero dzięki staraniom proboszcza śniatyńskiego, ks. Grzegorza Barącza, w latach 1801–1805 wybudowano pierwszą murowaną świątynię, konsekrowaną pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny. W parafii notowano wówczas około pół tysiąca wiernych obrządku ormiańskiego.

W kościele znajdowały się 3 ołtarze: wielki ołtarz z 1793 r., z obrazem Najświętszej Marii Panny, oraz ołtarze boczne z obrazami: św. Kajetana i św. Anny oraz św. Grzegorza i św. Szczepana. Przy kościele powstały: drewniana dzwonnica z trzema dzwonami, murowane probostwo, oficyna dla czeladzi, stajnia i wozownia. Przy parafii działały trzy bractwa religijne. W połowie XIX w. do parafii należało 28 wsi i ponad 300 wiernych.

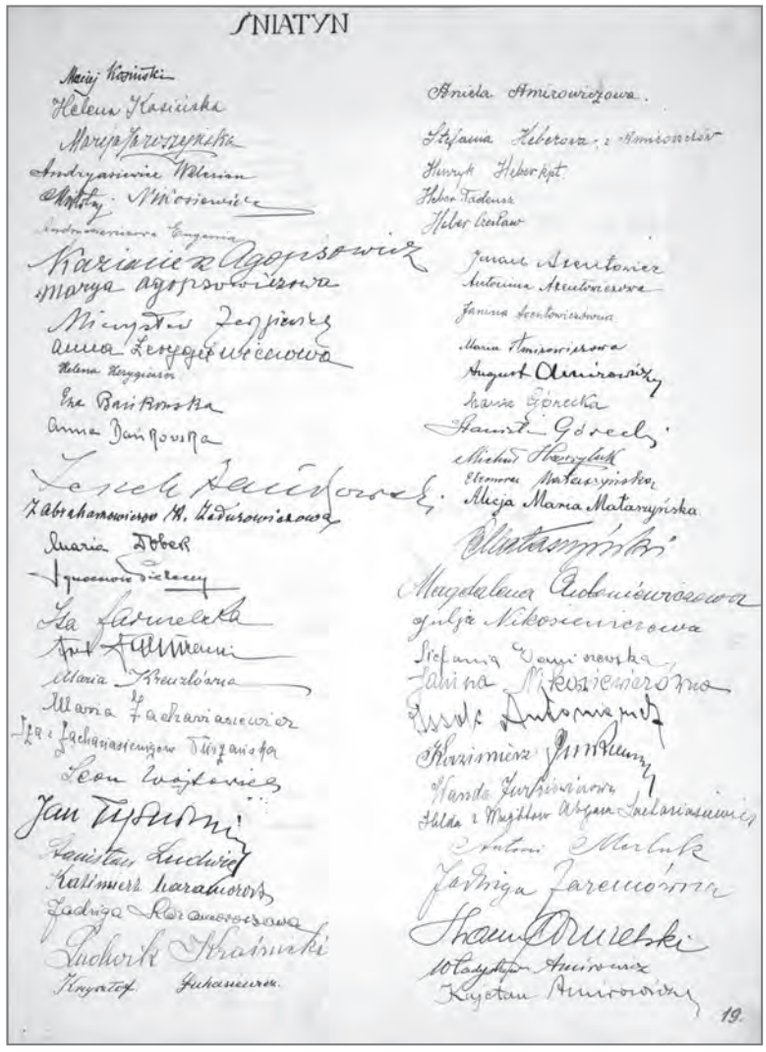
ŚNIATYN

In 1628 king Zygmunt III allowed Armenians to settle in Sniatyn, granting them a number of privileges, including the right to build their own church. The first wooden temple was built in 1631. Until the beginning of the 19th century, several wooden church buildings were erected in place of those that either were burnt or were destroyed by the decay of the wood. Only thanks to the efforts of the parish priest Grzegorz Baracz in the years 1801-1805 the first brick temple was built. It was consecrated under the invocation of the Blessed Virgin Mary. In the parish there were half a thousand believers of the Armenian rite recorded then.

There were 3 altars in the church; great altar with the image of the Blessed Virgin Mary and side altars with images of St. Cajetan and St. Anna, as well as St. Gregory and St. Stephen. Next to the church were built; a wooden belfry with three bells, a brick rectory, an outbuilding for domestics, a stable and a coach house. Three religious fraternities operated at the parish. In the mid-19th century, the parish comprised 28 villages and over 300 believers.

The temple, seriously damaged during the First World War, was thoroughly renovated in the years 1924-1934 thanks to the efforts of the then parson , priest Kajetan Amirowicz and the Association of the Armenian Commune supporting the church and presbytery. Three new bells were purchased. All altars were painted and gilded.

In 1946, priest Kajetan Amirowicz left Sniatyn, taking with him the famous of graces painting of the Mother of God, the parish archives and a few elements of the church equipment. The painting of Our Lady of Sniatyn has been in the Roman Catholic church in Krzywcza since the 1960s. The Foundation recently found part of the record books in the Diocesan Archives in Przemysl.

Deprived of altars, tombstones, organs and equipment, the building of the Armenian temple in Sniatyn was turned into a gymnasium of a Soviet technical school after World War II. The pinnacle with Ave-bell disappeared, the bell tower in front of the church, as well as the pedestals with a cross and the statue of the Virgin Mary were dismantled. Currently closed, the historic building is falling into ruin.

December GRUDZIEŃ 2021

tydzień Week	poniedziałek Monday	wtorek Tuesday	środa Wednesday	czwartek Thursday	piątek Friday	sobota Saturday	niedziela Sunday
48	29	30	**1** Natalii, Eligiusza	**2** Balbiny, Pauliny	**3** Franciszka, Ksawerego	**4** Barbary, Krystiana	**5** Sabiny, Kryspina
49	**6** Mikołaja, Jaremy	**7** Marcina, Ambrożego	**8** Niepokal. Poczęcie NMP Marii, Delfiny	**9** Leokadii, Wiesława Anarat Hyghutjan (orm. Niepok. Pocz. NMP)	**10** Danieli, Julii	**11** Waldemara, Artura	**12** Aleksandra, Dagmary
50	**13** Łucji, Otylii	**14** Alfreda, Izydora	**15** Niny, Celiny	**16** Albiny, Zdzisławy	**17** Olimpii, Jolanty	**18** Gracjana, Bogusława	**19** Gabrieli, Dariusza
51	**20** Bogumiły, Dominika	**21** Tomasza, Piotra	**22** Honoraty, Zenona	**23** Sławomiry, Wiktorii	**24** Wigilia Bożego Narodzenia Adama, Ewy	**25** Boże Narodzenie Surp Cynund	**26** św. Szczepana, pierwszego męczennika
52	**27** Jana, Żanety (orm. Apost. Piotra i Pawła)	**28** Antoniego, Teofili	**29** Dawida, Tomasza	**30** Eugeniusza, Sabiny	**31** Sylwestra, Melanii	1	2

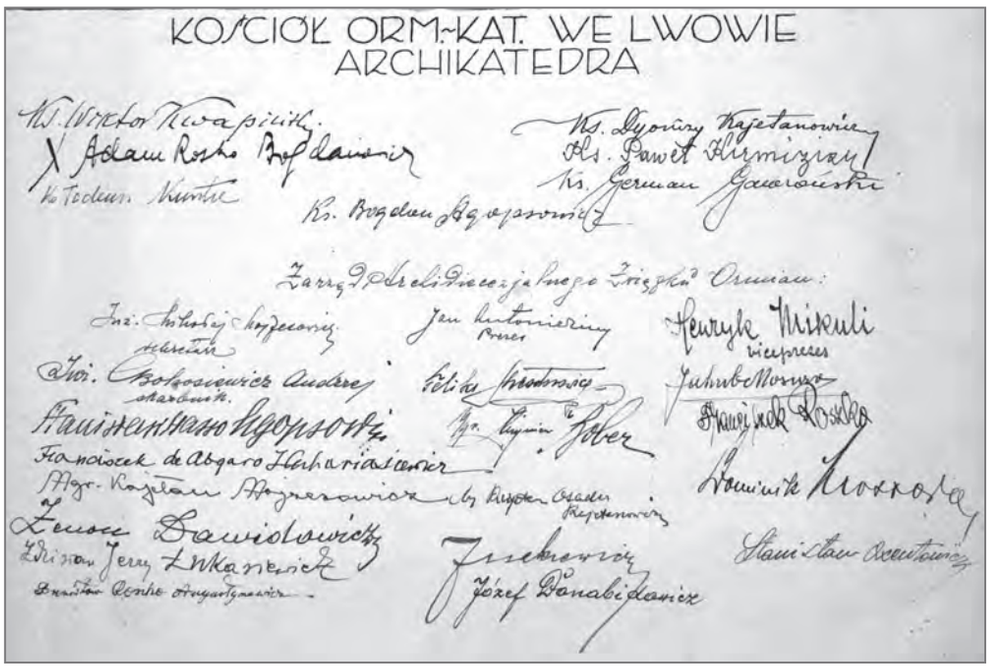

Według tradycji pierwsza drewniana świątynia ormiańska stanęła we Lwowie jeszcze w XII w. w miejscu obecnej katedry Wniebowzięcia NMP. W 1363 r. zakończono budowę nowego murowanego kościoła, który stał się siedzibą ormiańskiego biskupstwa lwowskiego i miejscowej parafii. Gmach autorstwa włoskiego architekta Dore nawiązywał stylem do architektury ormiańskiej z Krymu, z charakterystyczną ornamentyką winorośli i polichromią we wnętrzu. Do zbudowanej z ciosanego kamienia i zwieńczonej kopułą katedry dobudowano w początku XV w. arkadowe krużganki, gdzie pod posadzką chowano zasłużone postaci świata ormiańskiego.

W XVII w., po zawarciu unii z Rzymem, biskup Mikołaj Torosowicz powiększył świątynię, jednocześnie nadając jej bardziej łaciński charakter. Pierwotna część katedry stała się prezbiterium nowej budowli, a we wnętrzu pojawiło się barokowe wyposażenie. W następnym stuleciu kościół nawiedzały liczne pożary, budynek był wielokrotnie remontowany i zyskiwał coraz to nowy wygląd. Zmieniało się też otoczenie katedry: zamknięto przykościelny cmentarz, na dziedzińcu powstała kaplica Chrystusa Ukrzyżowanego.

W początkach XX w. stan techniczny świątyni pozostawiał wiele do życzenia. Decyzję o przebudowie i renowacji katedry w duchu ormiańskim podjął arcybiskup Józef Teodorowicz, angażując do tego celu wybitnych przedstawicieli świata sztuki. Wnętrze rozbudowanej wg projektu Franciszka Mączyńskiego katedry ozdobiły nowe witraże, stylizowane mozaiki Józefa Mehoffera oraz malowidła ścienne autorstwa Jana Henryka Rosena. W kościele przechowywano wizerunki Matki Boskiej Kamienieckiej i Matki Boskiej Jazłowieckiej, cenne obrazy sakralne, a także kolekcję portretów lwowskich arcybiskupów ormiańskich. W skarbcu katedry, obok relikwii i przedmiotów liturgicznych, zgromadzono liturgiczne rękopisy ormiańskie, m.in. unikatowy Ewangeliarz ze Skewry.

Po II wojnie światowej ostatni administrator diecezji i proboszcz lwowski ks. Dionizy Kajetanowicz został aresztowany przez NKWD i osadzony w łagrze. Większość wiernych opuściła Lwów i wyjechała do Polski, a kościół zamknięto. W 2001 r. niszczejącą budowlę przekazano Apostolskiemu Kościołowi Ormiańskiemu.

Dzisiaj odrestaurowana (przy udziale polskich instytucji) katedra urzeka nadal swoim orientalnym pięknem, przywodząc na myśl miniony Lwów i jego dawnych mieszkańców.

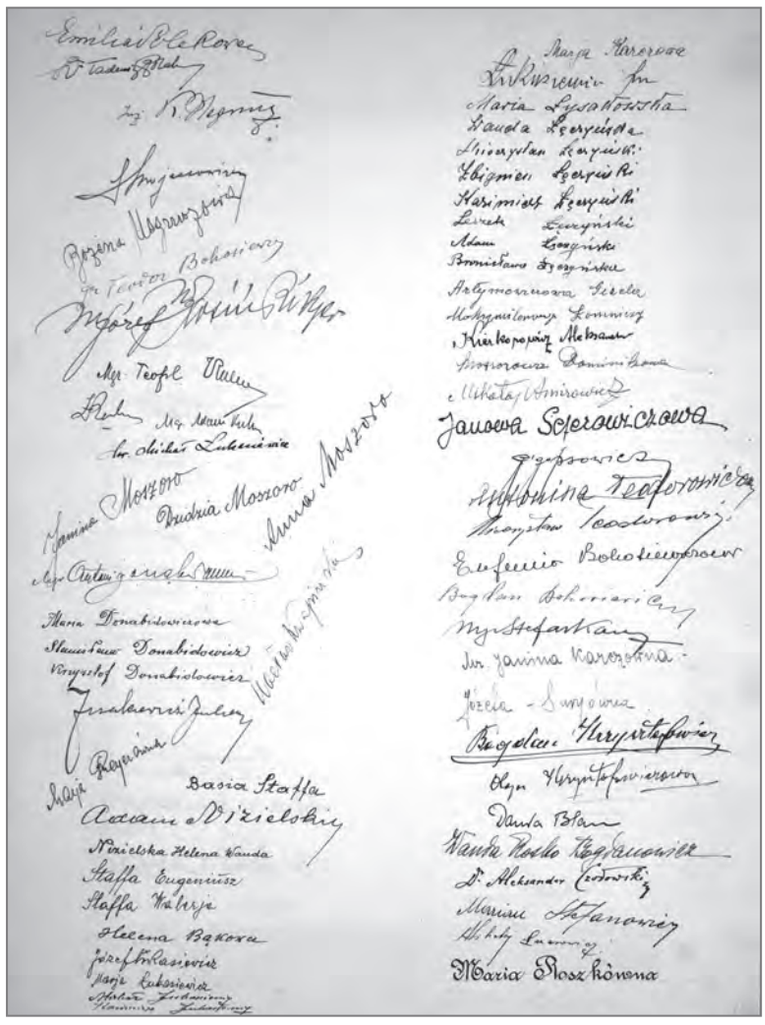

According to tradition, the first wooden Armenian temple stood in Lviv in the 12th century in the place of the present Cathedral of the Assumption of the Blessed Virgin Mary. In 1363, the construction of a new brick church was completed, which became the seat of the Armenian bishopric of Lviv and the local parish. The building designed by the Italian architect Dore alluded to the Armenian architecture of the Crimea with a characteristic grapevine ornamentation and polychrome in the interior. At the beginning of the 15th century, arcaded cloisters were added to the cathedral, built of hewn stone and topped with a dome, where well-deserved figures of the Armenian world were buried under the floor.

In the seventeenth century, after the concluding of the union with Rome, bishop Mikolaj Torosowicz enlarged the temple, at the same time giving it a more Latin character. The original part of the cathedral became a chancel of a new construction and a baroque interior appeared. In the next century, the church was hit by numerous fires, the building was repeatedly renovated and gained a new look. The surroundings of the cathedral also changed. The church cemetery was closed and the Chapel of the Crucified Christ was built in the courtyard.

The church kept images of Our Lady of Kamieniec and Our Lady of Jazlowiec, valuable sacred paintings, as well as collections of portraits of Lviv Armenian archbishops. In the treasury of the Cathedral, next to the relics and liturgical objects there were Armenian liturgical manuscripts, among others unique Gospel Book from Skewra

After World War II, the last administrator of the diocese and the parish priest of Lviv, father Dionizy Kajetanowicz, was arrested by the NKVD and imprisoned in a lager camp. Most of the faithful left Lviv. The church was closed. In 2001, the decaying buildings were handed over to the Armenian Apostolic Church.

Today, restored (with the participation of Polish institutions), the cathedral still enchants with its oriental beauty, reminiscent of the bygone Lviv and its former inhabitants.

DZIAŁALNOŚĆ FUNDACJI KULTURY I DZIEDZICTWA ORMIAN POLSKICH W 2019 ROKU

OPRACOWYWANIE, KONSERWACJA I UDOSTĘPNIANIE ZBIORÓW

Zindeksowano, zweryfikowano, a następnie udostępniono w Wirtualnym Archiwum Polskich Ormian trzy księgi metrykalne: zgonów z parafii w Czerniowcach z lat 1837–1915, chrztów w Stanisławowie z lat 1837–1914 i w Tyśmienicy z lat 1854–1942. Zdigitalizowano i udostępniono fotografie pochodzące ze „Spuścizny ks. Kazimierza Roszki".

Przeprowadzono dawno oczekiwaną konserwację siedmiu portretów ksień Panien Benedyktynek Ormiańskich oraz obrazu Pietà, który ucierpiał podczas pożaru w gdańskim kościele Świętych Piotra i Pawła. Dotacja Mazowieckiego Konserwatora Zabytków pozwoliła również na przystąpienie do konserwacji trzech wybranych szat liturgicznych. Konserwacji poddano dwa ornaty i jedną kapę. Z uwagi na bardzo wysoki koszt, projekt został podzielony na etapy. Planowane jest zorganizowanie wystaw pokonserwatorskich.

Zindeksowano i udostępniono zapisy kopii ksiąg Cmentarza Łyczakowskiego we Lwowie (cz. IV).

Kontynuujemy inwentaryzację kolejnej części księgozbioru Biblioteki Stanisławowskiej z lat 1801–1945, połączoną z uzupełnianiem opisów bibliograficznych.

Prowadzimy dalsze prace genealogiczne i historyczne. Zasoby naszego Archiwum udostępniamy korespondencyjnie i na stronach internetowych naukowcom i wszystkim zainteresowanym. Ewidencjonowano w ZoSIA materiały bieżące, dary i nabytki.

Nasza wystawa „Wielki zapomniany. Arcybiskup ormiański Józef Teodorowicz (1864–1938) – wybitny polski kapłan i mąż stanu" miała już siódmą odsłonę, tym razem ekspozycję pokazaliśmy w Koszalinie. Udostępnialiśmy nasze zasoby (także ich kopie) na wystawy, do publikacji i jako pomoc w pracach konserwatorskich, m.in. na wirtualną wystawę „Złota epoka Jagiellonów", przygotowaną przez Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu; przy rekonstrukcji pomnika abp. G. Szymonowicza na Cmentarzu Łyczakowskim; do kalendarza Narodowego Instytutu Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą POLONIKA, do wielu artykułów i książek. Odpowiadamy na rosnącą liczbę zapytań o genealogię polskich Ormian.

POPULARYZACJA WIEDZY O ORMIANACH W POLSCE I NA ŚWIECIE

Strony wortalu internetowego www.ormianie.pl są stale uzupełniane o bieżące informacje. Na stronie www.wiki.ormianie.pl zamieszczamy systematycznie nowe biogramy polskich Ormian. Liczba odwiedzin tej strony przekroczyła 1,5 mln. Strona www.skarbnica.ormianie.pl wzbogacona została o nowe okna, informacje o publikacjach, kolejnych darach sukcesywnie przekazywanych do Fundacji. Na stronie www.ordynariat.ormianie.pl ukazują się bieżące wiadomości z poszczególnych parafii ormiańskokatolickich w Polsce oraz informacje o aktualnych wydarzeniach w Kościele ormiańskim na świecie. Strona www.ormianie.pl zyskała nowy wizerunek, poszerzona została o kolejne okna/linki do organizacji ormiańskich, a strona www.dziedzictwo.ormianie.pl od początku tego roku, prezentuje się odbiorcom w nowej szacie graficznej, dostosowanej do obecnych wymogów technicznych, gdzie, jak dotychczas, prezentujemy aktualne wydarzenia, z tłumaczeniami najważniejszych artykułów na języki angielski i ormiański. Prowadzona jest strona na Facebooku.

WYDARZENIA

Z uwagi na wyjątkowy czas – ograniczenia wszelkich spotkań i imprez zbiorowych, musieliśmy radykalnie zmienić zaplanowane na ten rok działania. Na początku roku zorganizowaliśmy spotkanie środowiskowe z okazji święta Bożego Narodzenia, następne odbyło się w lutym i poświęcone było prelekcji i pokazowi zdjęć z naukowego wyjazdu do wspólnot ormiańskokatolickich w Rumunii i Bułgarii. Na spotkaniu gościliśmy młodą Rumunkę ormiańskiego pochodzenia z miejscowości Gheorgheni, która opowiedziała nam o tradycyjnym dorocznym Festiwalu, poświęconym tradycyjnym potrawom Ormian. Z uwagi na trwającą pandemię wrześniowe spotkanie wspólnot ormiańskich z Armenii, Rumunii, Węgier i Polski odbyło się poprzez łącza internetowe.

Jeszcze przed wybuchem pandemii zorganizowaliśmy w kościele oo. Dominikanów przy ul. Freta w Warszawie występ artystów z opery w Erywaniu. Ten *ad hoc* zorganizowany koncert, w którym czworo ormiańskich artystów zachwyciło słuchaczy prezentowanymi pieśniami kościelnymi i ludowymi, był wspaniałą ucztą muzyczną. W maju odwołano akcję „Noc Muzeów", a nasz doroczny „Dzień Ormiański" planujemy w połowie grudnia. W gościnnym kościele oo. Dominikanów przy ul. Freta w Warszawie profesjonalny chór męski, złożony ze śpiewaków Filharmonii Narodowej w Warszawie, prowadzony przez Jakuba Kopczyńskiego, w ramach „Dnia Ormiańskiego" zaprezentował koncert pieśni ormiańskich – sakralnych i ludowych. Ze względu na ograniczenia, zamiast tradycyjnego spotkania przy ormiańskim stole na pożegnanie obdarowaliśmy uczestników koncertu ormiańskimi smakołykami w wersji „na wynos".

PUBLIKACJE

Trwa pięcioletni projekt badawczy pt. „Pomniki dziejowe Ormian polskich" finansowany przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, polegający na edycji siedmiu tomów obcojęzycznych źródeł do dziejów Ormian w Polsce. W 2020 roku ukazał się tom 2: *Jasachy gminy Ormian lwowskich z lat 1598–1638 w języku ormiańsko-kipczackim* w opracowaniu Krzysztofa Stopki i tom 3: *Metryka katedry ormiańskiej we Lwowie za lata 1635–1732* w opracowaniu Marcina Łukasza Majewskiego i Krzysztofa Stopki. Wydaliśmy kolejne cztery numery dwujęzycznego kwartalnika „Awedis". Jak co roku przygotowaliśmy kalendarz, który jest w Państwa posiadaniu.

Nasze publikacje przekazujemy zainteresowanym osobom i instytucjom, m.in. Bibliotece Muzeum Narodowego Ziemi Przemyskiej.

DZIAŁANIA BIEŻĄCE, WSPÓŁPRACA

Próby chóru ormiańskokatolickiej parafii centralnej pw. św. Grzegorza z Nareku, odbywające się zazwyczaj w siedzibie Fundacji, zostały zawieszone wraz z wybuchem pandemii.

Wspomnieć należy o darach materialnych w postaci pamiątek, jak np. po śp. Leonie Ter-Oganjanie, lub w postaci książek i albumów przekazywanych do zbiorów Archiwum Fundacji; były to m.in. pozycje albumowe od p. Stanisława Barana, *Działalność zakonów rycerskich w cylicyjskim Królestwie Armenii i Królestwie Cypru* oraz ciekawa publikacja Jakuba Osieckiego pt. *Bolszewicy a Kościół Ormiański. Apostolski Kościół Ormiański w Armenii sowieckiej w latach 1920–1938*.

Podjęliśmy pilne starania, zakończone zgodą władz miasta, o przyznanie Fundacji nowego lokalu – spowodowane było to negatywną oceną wytrzymałości stropów w siedzibie dotychczas wynajmowanej od m.st. Warszawy.

Prowadzenie działalności i realizacja projektów w 2020 r. możliwe były dzięki dotacjom: Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Mazowieckiego Konserwatora Zabytków, Ośrodka Badań nad Kulturą Ormian w Polsce oraz darowiznom osób prywatnych.

Wszystkim ofiarodawcom bardzo dziękujemy!

Zespół Fundacji
grudzień 2020

Teksty przygotowała Hanna Kopczyńska-Kłos
Opracowanie tekstów: Zofia Jurkowlaniec
Tłumaczenie na jęz. angielski: Marek Woźniczko
Opracowanie graficzne: Elżbieta Łysakowska
Koordynacja projektu: Maria Ohanowicz-Tarasiuk

ACTIVITIES OF THE FOUNDATION OF CULTURE AND HERITAGE OF POLISH ARMENIANS IN 2020

ELABORATION, MAINTENANCE AND TAKING ADVANTAGE OF COLLECTIONS

Three books have been indexed and verified; deaths from the parish in Czerniowce from 1837-1915, baptisms in Stanisławów from 1837-1914 and baptisms in Tysmienica from 1854-1942. Photographs from the legacy of Priest Kazimierz Roszka were digitized and made available in the Virtual Archives of Polish Armenians.

Thanks to subsidies from the Ministry of the Home Affairs and Administration and the Mazovian Monument Conservator, the long-awaited conservation of seven portraits of Armenian Benedictine nuns has been carried out. The subsidy from the Masovian Monument Conservator also allowed to begin the maintenance of three selected liturgical vestments.
Two chasubles and one cope were preserved. Due to the very high costs, the project was divided into stages. In 2020, scientific documentation was accomplished and three robes were cleaned, as well as the conservation of one of the chasubles was completed. In 2021 we will apply for funds to continue the work already started.
The records of the Lyczakowski Cemetery in Lviv copies of books were indexed. (part IV).
We continue the inventories of the next part of the collection of the Stanisławów Library from 1801-1945 combined with supplementing bibliographic descriptions.
We conduct further genealogical and historical works. We make the resources of our archives available to scientists and all interested parties by mail and on websites. Current materials, gifts and acquisitions were registered with ZOSIA ("Zintegrowany System Informacji Archiwalnej" – Integrated Archive Information System in Poland)
Our exhibition "The Great and Unforgettable - Armenian Archbishop Jozef Teodorowicz (1864-1938) – an outstanding Polish priest and statesman" was already in its seventh edition. This time the exposition took place in Koszalin.
We have made our resources (as well as copies thereof) available for exhibitions, publications and as an aid in conservation work. This applies to, among others, the virtual exhibition "The Jagiellonian Golden Age", prepared by the National Ossolinskis'Institute, reconstruction of the monument of Archbishop G. Szymonowicz at the Lyczakowski Cemetery, as well as to the calendar of the National Institute of Polish Cultural Heritage abroad POLONIKA and many articles and books.
We constantly respond to the growing number of inquiries about the genealogy of Polish Armenians.

POPULARIZATION OF KNOWLEDGE ABOUT ARMENIANS IN POLAND AND IN THE WORLD

The pages of the internet portal www.ormianie.pl are constantly updated with the current information. At www.wiki.ormianie.pl we systematically publish new biographies of Polish Armenians, also prepared and verified by historians. Web page www.Skarbnica.ormianie.pl has been enriched with two new windows – information on publications and messages about subsequent gifts successively transferred to the Foundation. At the website www.ordynariat.ormianie.pl current news from individual Armenian Catholic parishes in Poland are published as well as messages on events in the Armenian Church in the world. The website www.ormianie.pl gained a new image. It was widened by new windows and links to the Armenian organizations among others to the Center for research on the Armenian Culture in Poland. The website www.dziedzictwo.ormianie.pl is presented to the recipients in a new graphic design, adapted to the current technical requirements, where, as before, we present current events with translations of the most important articles into English and Armenian. A Facebook of Foundation is maintained as well.

EVENTS

Due to the special time – limitations as to all meetings and collective events, we had to change radically the activities planned for this year. At the beginning of the year, we organized a community meeting on the occasion of Christmas. The next meeting took place in February and was devoted to a lecture and presentation of photos connected with a scientific trip to Armenian Catholic communities in Romania and Bulgaria. At the meeting, we hosted a young Romanian of Armenian origin from the town of Gheorgeni, who told us about a traditional annual festival devoted to traditional Armenian dishes. Due to the ongoing pandemic, the September meeting of Armenian communities from Armenia, Romania, Hungary and Poland took place via the Internet connections. In Poland, we were cooking soup, traditional for European regions, called gandzabur.
Even before the outbreak of the pandemic, we organized a performance by the artists of the Yerevan Opera House in the Church of the Dominican Fathers at Freta Street in Warsaw. This ad hoc concert was a great musical feast, in which four Armenian artists delighted the audience with the presented church and folk songs. In may, the "Night of Museums" was canceled. We therefore wplan to organize and celebrate our annual "Armenian Day in the beginning of December. In the hospitable church of the Dominican Fathers at Freta Street in Warsaw, a professional male chorus led by Jakub Kopczynski presented a concert of Armenian sacred and folk songs. Due to the limitations, instead of the traditional meeting at the Armenian table, we gave the concert participants "take away" Armenian delicacies.

PUBLICATIONS

The five-year research project "Historical Monuments of Polish Armenians" is underway. Financed by the Ministry of Science and Higher Education, it consists of editing seven volumes from foreign-language sources on the history of Armenians in Poland. In 2020, volume 2 was released; Jasachy of the Lviv Armenian commune from 1598-1638 in the Armenian-Kipchat language in the study of Krzysztof Stopka. Volume 3 is in preparation – Record of the Armenian Cathedral in Lviv for the years 1635-1732, prepared by Marcin Lukasz Majewski and Krzysztof Stopka.
We have published the next four issues of the bilingual quarterly "Awedis". As every year, we have prepared a calendar that you have got.
Our publications are provided to interested persons and institutions, including the Library of the National Museum of Przemyśl.

CURRENT ACTIVITIES, COLLABORATION

The rehearsals of the Armenian Catholic central parish choir, usually taking place at the Foundation's premises, were suspended with the outbreak of pandemic.
It should also be mentioned about material gifts in the form of souvenirs (for instance after the deceased Leon Ter-Oganesjan) or in the form of books and/or albums transferred to the collections of the Foundation's archives. In the latter case particular attention deserve the albums from Mr. Stanislaw Baran "Activities of the Knights' Orders in the Cilician Kingdom of Armenia and the Kingdom of Cyprus" and the interesting publication by Jakub Osiecki "Bolshevik and the Armenian Church. Armenian Apostolic Church in Soviet Armenia in the years 1920-1938.
We made urgent efforts that ended with the consent of the city authorities to grant the Foundation a new premises. This was due to the negative assessment of the strength of the ceilings in the premises previously rented from the capital city of Warsaw.
Conducting the activities and implementing of projects in 2020 was possible thanks to subsidies from the Minister of the Interior and Administration, the Ministry of Science and Higher Education, the Masovian Monument Conservator, the Research Center for Armenian Culture in Poland and donations from private individuals.

We extend our sincere thanks to all donors.

Foundation Team, December 2020

Author of Texts Hanna Kopczyńska-Kłos,
Preparation of Texts Zofia Jurkowlaniec
Translation into English Marek Woźniczko
Graphic Design Elżbieta Łysakowska
Project Coordination Maria Ohanowicz-Tarasiuk

6 stycznia – spotkanie środowiskowe z okazji święta Objawienia i Chrztu Pańskiego

6th of January – environmental meeting on the occasion of the Revelation and Baptism of the Lord

Występ chóru Zwartnoc – artystów z opery w Erywaniu

Performance of the choir "Zwartnoc"– artists of the Yerevan Opera

Spotkanie poświęcone relacji z naukowej wyprawy do Rumunii i Bułgarii, śladami Ormian katolików. Motywem przewodnim była zupa churutowa – bohater na fotografii

Meeting devoted to the report from the scientific expedition to Romania and Bulgaria – in the footsteps of Armenian Catholics. The leitmotif was churut soup - the protagonist in the photo.

Jasachy gminy Ormian lwowskich za lata 1598–1638 w języku ormiańsko-kipczackim w opracowaniu Krzysztofa Stopki – publikacja wydana w ramach projektu badawczego pt. „Pomniki dziejowe Ormian polskich"

Jasachy of the Lviv Armenian commune from 1598-1638 in the Armenian-Kipchat language in the study of Krzysztof Stopka. Publication issued under the research project "Monuments of the history of Polish Armenians"

FUNDACJA KULTURY I DZIEDZICTWA ORMIAN POLSKICH

FOUNDATION OF CULTURE AND HERITAGE OF POLISH ARMENIANS
www.heritage.ormianie.pl

www.dziedzictwo.ormianie.pl

KALENDARZ ZREALIZOWANO DZIĘKI DOTACJI MINISTRA SPRAW WEWNĘTRZNYCH I ADMINISTRACJI

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

Adres korespondencyjny: Fundacja Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich, ul. Zgoda 4/16, 00-018 Warszawa
tel. + 48 22 243 18 42, e-mail: fundacja@ormianie.pl
Dotacje na cele statutowe można przekazywać na konta:
35 1600 1462 1890 8960 3000 0001 (BNP PARIBAS) PLN; 08 1600 1462 1890 8960 3000 0002 (BNP PARIBAS) € (EUR)